

अथर्ववेद संहिता.
ATHARVA VEDA SANHITĀ.

प्रसिद्ध कर्त्ता

PUBLISHED BY

भानुशालिवंशोद्भव कृष्णदाससुत

सेवकलालेन

परिशोधितम्

EDITED BY

SEWAKLĀL KARSANDĀS.

BOMBAY.

PRINTED AT THE SATYA-NARĀYAN PRESS

1884.

भारती
क्रमांक
विभाग

॥ श्रौं ॥

ये त्रिषसाः परियन्ति विश्वा रूपाणि विभ्रतः ।
 वाचस्पतिर्बला तेषां तन्वी अद्य दधातु मे ॥ १ ॥
 पुनरेहि वाचस्पते देवेन मनसा सह ।
 वसोष्यते नि रमय मय्येवास्तु मयि श्रुतम् ॥ २ ॥
 इहैवाभि वि तनूभे आत्मी इव ज्यया ।
 वाचस्पतिर्नि यच्छतु मय्येवास्तु मयि श्रुतम् ॥ ३ ॥
 उपेहृतो वाचस्पतिरुपास्मान्वाचस्पतिर्द्वयेताम् ।
 सं श्रुतेन गमेमहि मा श्रुतेन वि राधिषि ॥ ४ ॥

॥ १ ॥

विद्ना शरस्य पितरं पर्जन्यं भूरिधायसम् ।
 विद्मो ध्वस्य मातरं पृथिवीं भूरिवर्षसम् ॥ १ ॥
 ज्याके परि एो नुमाश्मानं तन्वं कृधि ।
 वीडुर्वरीयो ऽरातीरप द्वेषास्या कृधि ॥ २ ॥

॥ २ ॥

रृषां यद्गावः परिषस्वजाना अनुस्फुरं शरमर्चन्त्यभुम् ।
 शरुमस्मद्योवय दिद्युमिन्द्र ॥ ३ ॥
 यथा द्यां च पृथिवीं चान्तस्तिष्ठति तेजसम् ।
 एवा रोगं चास्त्रावं चान्तस्तिष्ठतु मुञ्च इत् ॥ ४ ॥

अथर्ववेद

॥३॥ विद्या शरस्य पितरं पर्जन्यं शत वृषयम् ।
 तेना ते तन्वे ३ शं करं पृथिव्यां तै निषेचनं बहिष्टे अस्तु बालिति ॥ १ ॥
 विद्या शरस्य पितरं मित्रं शतवृषयम् । तेना ॥ २ ॥
 विद्या शरस्य पितरं वरुणं शतवृषयम् । तेना ॥ ३ ॥
 विद्या शरस्य पितरं चन्द्रं शतवृषयम् । तेना ॥ ४ ॥
 विद्या शरस्य पितरं सूर्यं शतवृषयम् ।
 तेना ते तन्वे ३ शं करं पृथिव्यां तै निषेचनं बहिष्टे अस्तु बालिति ॥ ५ ॥
 यदान्तेषु गवीन्योर्यद्वस्तावधि संश्रुतम् ।
 एवा ते मूत्रं मुच्यतां बहिर्बालिति सर्वकम् ॥ ६ ॥
 प्र ते भिनद्धि मेहनं वर्त्रं वेशन्त्या इव । एवा ॥ ७ ॥
 विषितं ते वस्तिबिलं समुद्रस्योदधेरिव । एवा ॥ ८ ॥
 यथेषुका प्रापत्तद्वसुष्ठाधि धन्वनः ।
 एवा ते मूत्रं मुच्यतां बहिर्बालिति सर्वकम् ॥ ९ ॥

॥४॥ अन्वयो यन्त्यध्वभिर्जामयो अध्वरीयताम् । पृञ्चुतीर्मधुना पर्यः ॥ १ ॥
 अमूर्या उप सूर्ये याभिर्वा सूर्यः सह । ता नो हिन्वन्त्वध्वरम् ॥ २ ॥
 अपो देवीरुपं ऋये यत्र गावः पिबन्तिनः । सिन्धुभ्यः कर्त्वी हविः ॥ ३ ॥
 अप्सं न्तरमृतमप्सु भेषजम् ।
 अपामुत प्रशस्तिभिरश्वो भवथ वाजिनो गावो भवथ वाजिनीः ॥ ४ ॥

॥५॥ आपो हि ष्ठा मेयो भुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे ॥ १ ॥
 यो वै शिचतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः ॥ २ ॥
 तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाच्च जिन्वथ । आपो जनयथा चनः ॥ ३ ॥
 ईशानां वार्षाणां क्षयेन्तीश्वर्षणीनाम् । अपो यात्रामि भेषजम् ॥ ४ ॥

॥६॥ शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये । शं योरभि स्ववन्तु नः ॥ १ ॥

अप्सु मे सोमो अब्रवीदन्तर्विश्वानिभेषुजा । अग्निं च विश्वशोभुवम् ॥२॥
 आपः पृणीत भेषुजं वस्तुं तन्वेत्सु मम । ज्योक्च सूर्यं दृशो ॥३॥

शं न आपो धन्वन्त्यातुः शमु सन्त्वनूप्याः ।

शं नः स्वनित्रिमा आपः शमु याः कुम्भ आभृताः शिवानः सन्तु वार्षिकीः

प्रथमोऽनुवाकः

॥४॥

स्तुवानमग्न आ वह यातुधानं किमीदिनम् ।

॥७॥

तं हि देव वन्दितो हन्ता तस्योर्वभूविथ ॥१॥

आज्यस्य परमेष्ठिं जातवेदस्तनूचशिन् ।

अग्नै तैलस्य प्राशान यातुधानान्वि ऽपय ॥२॥

वि ऽपन्तु यातुधाना अत्रिणो ये किमीदिनः ।

अथेदमग्ने नो हविरिन्द्रश्च प्रति ह्यतम् ॥३॥

अग्निः पूर्वं आ रभतां प्रेन्द्रो नुदतु बाहुमान् ।

ब्रवीतु सर्वे यातुमानयमस्मीत्येत्वं ॥४॥

पथ्याम ते वीर्यं जातवेदः प्रणो ब्रूहि यातुधानान् नूचक्षः ।

त्वया सर्वे परितप्ताः पुरस्तात् आ यन्तु प्रब्रुवाणा उपेदम् ॥५॥

आ रभस्व जातवेदो ऽस्माकार्याय जज्ञिषे ।

दूतो नो अग्ने भूत्वा यातुधानान्वि ऽपय ॥६॥

त्वमग्ने यातुधानानुपबद्धो इहा वह ।

अथैषामिन्द्रो बज्रेणापि शीर्षाणि वृश्चतु ॥७॥

इदं हविर्यातुधानान् नदी फेनमिवा वहन् ।

॥८॥

य इदं स्त्री पुमानकरिह स स्तुवतां जनः ॥१॥

अयं स्तुवान आगमदिमं स्व प्रति ह्यतम् ।

वृहस्पते वशो लब्ध्वाग्नीषोमा वि विध्यतम् ॥२॥

यातुधानस्य सोमप जुहि मृजां नयस्व च ।

१*

नि स्तुवानस्य पातय परमक्ष्युतावरम् ॥३॥
 यत्रैषामग्ने जनिमानि वेत्य गुहा सतामत्रिणां जातवेदः।
 तांस्त्वं ब्रह्मणा वाचधानो जृह्यैषां शततर्हमग्ने ॥ ४ ॥

॥९॥ अस्मिन्वसु वसवो धारयन्त्विन्द्रः पूषा वरुणो मित्रो अग्निः।
 इममादित्या उत विश्वे च देवा उत्तरस्मिं ज्योतिषि धारयन्तु ॥ १ ॥
 अस्य देवाः प्रदिशि ज्योतिरस्तु सूर्यो अग्निरुत वा हिरण्यम्।
 सपत्नी अस्मदर्धरे भवन्तूत्तमं नाकमधि रोहयेमम् ॥ २ ॥
 येनेन्द्राय सुमर्भरः पयांस्युत्तमेन ब्रह्मणा जातवेदः।
 तेन त्वमग्न इह वर्धयेमं सजातानां श्रेष्ठ्य आ धैत्येनम् ॥ ३ ॥
 एषां यज्ञमुत वर्चो ददे ऽहं रायस्पोषमुत चित्ताभ्यग्ने।
 सपत्नी अस्मदर्धरे भवन्तूत्तमं नाकमधि रोहयेमम् ॥ ४ ॥

॥ १० ॥ अयं देवानामसुरो वि राजति वशा हि सखा वरुणस्य राज्ञः।
 ततस्परि ब्रह्मणा शाशदान उग्रस्य मन्योरुदिसं नयामि ॥ १ ॥
 नमस्ते राजन्वरुणास्तु मन्यवे विश्वं त्युग्र भिक्षिकेषु दुग्धम्।
 सहस्रमन्यान् सुवामि साकं शतं जीवाति शरदस्तवायम् ॥ २ ॥
 यदुक्थानृतं जिह्वया रजिनं बहु।
 राज्ञस्त्वा सत्यधर्मणो मुञ्चामि वरुणादहम् ॥ ३ ॥
 मुञ्चामि त्वा वैश्वानरार्दण्वान्महतस्परि।
 सजातानुग्रहा वद ब्रह्म चापं विकीहि नः ॥ ४ ॥

॥ ११ ॥ वर्षट् ते पूषन्नुस्मिन्सूताधर्यमा होता कृणोतु वेधाः।
 सिद्धतां नार्थतप्रजाता वि पर्वाणि जिहतां सूतवा ऽ ॥ १ ॥
 चतस्रो दिवः प्रदिशाश्चतस्रो भूम्या उत।
 देवा गर्भं समैरयन्तां व्युर्णुवन्तु सूतवे ॥ २ ॥

सूषा ऋणोतु वि योनिं हापयामसि ।
अथया सूषणो तमव त्वं विष्कले सृज ॥३॥
नेवं मांसे न पीबसि नेवं मज्जस्वाह तम् ।
अवेतु पृक्षि शेवलं शुनें जरायुत्त्वे ऽवं जरायु पद्यताम् ॥४॥
वि ते भिनाद्भि मेहनं वि योनिं वि ग्वीनिके ।
वि मातरं च पुत्रं च वि कुमारं जरायुणाव जरायु पद्यताम् ॥५॥
यथा वातो यथा मनो यथा पतन्ति पृक्षिणीः ।
एवा त्वं देशमास्य साकं जरायुणा पुत्राव जरायु पद्यताम् ॥६॥
॥ द्वितीयोऽनुवाकः ॥

जरायुजः प्रथम उस्त्रियो वृषा वातभ्रजा स्तनयन्नेति वृष्ट्या ॥१२॥
स नो मृडानि तन्वं अजुगो रुजन्य एकमोजस्त्रेधा विचक्रमे ॥१॥
अङ्गैः अङ्गैः शोचिषा शिश्रियाणं नमस्यन्तस्त्वा हविषा विधेम ।
अङ्गान्तसमङ्गान्हविषा विधेम यो अग्रभीत्यर्वास्या ग्रभीता ॥२॥
मुञ्च शीर्षन्त्या उत कास एनं परुष्यरुराविवेशा यो अस्य ।
यो अग्रभ्रजा वातजा यश्च शष्पो वनस्पतीन्त्यचतां पर्वतांश्च ॥३॥
शं मे परस्मै गात्राय शमस्त्वचराय मे ।
शं मे चतुर्भ्यो अङ्गैः भ्यः शमस्तु तन्वेऽ मम ॥४॥

नमस्ते अस्तु विद्युते नमस्ते स्तनधित्वे ॥१२॥
नमस्ते अस्त्वभ्मने येना दृडाशे अस्यसि ॥१॥
नमस्ते प्रवतो नपाद्यतस्तपः समूहसि ।
मृडया नस्तनुभ्यो मयस्तोकेभ्यस्सुधि ॥२॥
प्रवतो नपाञ्चम एवास्तु तुभ्यं नमस्ते हेतये तपुषे च रुणमः ।
विद्य ते धाम परमं गुहा यत्समुद्रे अन्तर्निहितासि नाभिः ॥३॥
यां तां देवा असृजन्तु विश्व इषुं कृण्वाना असनाय धृणुम् ।

सा नो मृड विदये गृणाना तस्यै ते नमो अस्तु देवि ॥ ४ ॥

॥ १४ ॥

भगमस्या क्वृ आदिष्यधि वृक्षादिषु स्वजम् ।
महाबुध इव पर्वतो ज्योक् पितृष्वास्ताम् ॥ १ ॥
एषा ते राजन्कन्या वधूर्नि धूयतां यम ।
सा मातुर्वध्यतां गृहे ऽथो आतुरथो पितुः ॥ २ ॥
एषा ते कुलुपा राजन्ताम् ते परि दृष्टसि ।
ज्योक् पितृष्वासात् आ शीर्षाः शमोष्यात् ॥ ३ ॥
असितस्य ते ब्रह्मणा कथ्यपस्य गयस्य च ।
अन्तःकोशमिव जामयो ऽपि नद्यामि ते भगम् ॥ ४ ॥

॥ १५ ॥

सं सं स्त्रवन्तु सिन्धवः सं वाताः सं पतत्रिणोः ।
इमं यज्ञं प्रदिवो मे जुषन्तां संस्त्राव्यैण हविषा जुहोमि ॥ १ ॥
इहैव हवमा योत म इह संस्त्रावणा उतेमं वर्धयता गिरः ।
इहैतु सर्वा यः पशुरस्मिन्तिषतु या रथिः ॥ २ ॥
ये नदीनां संस्त्रवन्त्युत्सासः सद्मक्षिताः ।
तेभिर्मे सर्वैः संस्त्रावैर्धनं सं स्त्रावयामसि ॥ ३ ॥
ये सर्पिषः संस्त्रवन्ति क्षीरस्य चोदकस्य च ।
तेभिर्मे सर्वैः संस्त्रावैर्धनं सं स्त्रावयामसि ॥ ४ ॥

॥ १६ ॥

ये ऽमावास्यां ३ रात्रिमुदस्थुर्त्राजमत्रिणोः ।
अग्निस्तुरीयो आतुहा सो अस्मभ्यमधि ब्रवत् ॥ १ ॥
सीसायाध्याह वरुणः सीसायाग्निरुपावति ।
सीसं म् इन्द्रः प्रायच्छतद्द्वा आतु चार्त्तनम् ॥ २ ॥
इदं विष्कन्धं सहत इदं बोधते अत्रिणोः ।
अनेन विष्वा ससहे या जानानि पिशाच्याः ॥ ३ ॥

॥ अथर्ववेदे १। १६-१९ ॥

७

यदि नो गां हंसि यद्यश्चं यदि पूरुषम् ।
तं त्वा सीसैन विध्यामो यथा नो ऽसो अवीरहा ॥ ४ ॥

॥ तृतीयो ऽनुवाकः ॥

॥ प्रथमः प्रपाठकः ॥

अमूर्या यन्ति योषितो हिरा लोहितवाससः ।

॥ १७ ॥

अभ्रातर इव जामयस्तिष्ठन्तु हतवर्चसः ॥ १ ॥

तिष्ठावरे तिष्ठ पर उत त्वं तिष्ठ मध्यमे ।

कृनिष्ठिका नृ तिष्ठति तिष्ठादिद्धमनिर्मही ॥ २ ॥

शतस्य धूमनीनां सहस्रस्य हिराणाम् ।

अस्थुरिन्मध्यमा इमाः साकमन्तो अरंसत ॥ ३ ॥

परि वः सिकतावती धनूर्बृहत्यक्रमीत् । तिष्ठतेलयता सु कम् ॥ ४ ॥

निर्लक्ष्यं ललाम्यं५ निररातिं सुवामसि ।

॥ १८ ॥

अथ या भद्रा तानि नः प्रजाया अरातिं नयामसि ॥ १ ॥

निरराणि सविता साविष्यदोर्निर्हस्तयोर्वरुणो मित्रो अर्थमा ।

निरस्मभ्यमनुमती रराणा प्रेमां देवा असाविषुः सौभगाय ॥ २ ॥

यत्त आत्मनि तन्वां घोरमास्ति यद्वा केशेषु प्रतिचक्षणे वा ।

सर्वं तद्वाचापं हन्मो वयं देवस्त्वा सविता सूदयतु ॥ ३ ॥

रिश्यपदां वृषदती गोषेधां विधुमामुत ।

बिलीदथ ललाम्यं५ ता अस्मन्नाशयामसि ॥ ४ ॥

मा नो विदन्वियाधिना मो अभिज्याधिना विदन् ।

॥ १९ ॥

आराखेर्या अस्मद्विषूरीरिन्द्र पातय ॥ १ ॥

विष्वज्जो अस्मच्छरवः पतन्तु ये अस्ता ये चास्याः ।

दैवीमनुष्येषवो ममामित्रान्नि विध्यत ॥ २ ॥

१९ ॥

यो नः स्वो घो अरणाः सजात उत निष्टयो यो अस्माँ अभिदासति ।
 रुद्रः शरध्वैतान्ममामित्रान्चि विध्यतु ॥ ३ ॥
 यः सुपत्नो यो ऽसपत्नो यश्च द्विषं छपाति नः ।
 देवास्तं सर्वे धूर्वन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम् ॥ ४ ॥

॥ २० ॥ अदारसृद्रवतु देव सोमास्मिन्युत्ते मरुतो मृडता नः ।
 मा नो विददभिभा मो अशस्तिर्मा नो विददृजिना द्वेष्या या ॥ १ ॥
 यो अद्य सेन्यो वृधो ऽघ्रायूनामुदीरते ।
 युवं तं मित्रावरुणावस्मद्योचयत् परि ॥ २ ॥
 इतश्च यदमुतश्च यद्वधं वरुण यावय ।
 वि महच्छर्म यच्छ वरीयो यावया वृधम् ॥ ३ ॥
 शास इत्या महौ अस्यमित्रसाहो अस्तुतः ।
 न यस्य हन्यते सरवा न जीयते कदा चन ॥ ४ ॥

॥ २१ ॥ स्वस्तिदा विशां पतिर्वृत्रहा विभृधो वृशी ।
 वृषेन्द्रः पुर एतु नः सोमपा अभयंकरः ॥ १ ॥
 वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।
 अधमं गमया तमो यो अस्माँ अभिदासति ॥ २ ॥
 वि रसो वि मृधो जहि वि वृत्रस्य हन् रुज ।
 वि मन्वमिन्द्र वृत्रहन्मित्रस्याभिदासतः ॥ ३ ॥
 अपेन्द्र द्विष्टो मनो ऽप जिज्यासतो वृधम् ।
 वि महच्छर्म यच्छ वरीयो यावया वृधम् ॥ ४ ॥
 ॥ चतुर्यो ऽनुवाकः ॥

॥ २२ ॥ अनु सूर्यमुदयतां हृद्योतो हरिमा च ते ।
 गो रोहितस्य वरुण तेन त्वा परि दध्मसि ॥ १ ॥

परित्वा रोहितैर्वर्णैर्दीर्घायुत्वाय दध्मसि ।
 यथायमरपा असदथो अहरितो भुवन् ॥२॥
 या रोहिणीर्देवत्या ३ गावो या उत रोहिणीः ।
 रूपंरूपं वयोवयस्ताभिष्ठा परि दध्मसि ॥३॥
 सुकैषु ते हरिमाणं रोपणाकासु दध्मसि ।
 अथो हारिद्रवेषु ते हरिमाणं नि दध्मसि ॥४॥

नक्तं ज्ञातास्योषधे रामे कृष्णे असिक्वि च । ॥२३॥
 इदं रजनि रजय किलासं पलितं च यत् ॥ १ ॥
 किलासं च पलितं च निरितो नाशया पृषन् ।
 आ त्वा स्वो विशतां वर्णः परो शुक्लानि पातय ॥२॥
 असितं ते प्रलयनमास्थानमसितं तव ।
 असिक्व्यस्योषधे निरितो नाशया पृषन् ॥ ३ ॥
 अस्थिजस्य किलासस्य तनूजस्य च यत्त्वचि ।
 दूष्यो कृतस्य ब्रह्मणा लक्ष्म श्वेतमनीनशम् ॥४॥

सुपर्णो ज्ञातः प्रथमस्तस्य त्वं पित्तमासिथ । ॥२४॥
 तदासुरी युधा जिता रूपं चक्रे वनस्पतीन् ॥ १ ॥
 आसुरी चक्रे प्रथमेदं किलासभेषुजमिदं किलासनाशनम् ।
 अनीनशत्किलासं सरूपामकरत्त्वचम् ॥ २ ॥
 सरूपा नाम ते माता सरूपो नाम ते पिता ।
 सरूपकृत्वमोषधे सा सरूपमिदं कृधि ॥ ३ ॥
 शामा सरूपंकरणी पृथिव्या अध्युद्धता ।
 इदम् पु प्र साधय पुनो रूपानि कल्पय ॥४॥

यदग्निरापो अदहत्प्रविश्य यत्राकृण्वन्धर्मिष्ठतो नमांसि । ॥२५॥
 अथर्ववेद २

तत्र त आहुः परमं जनित्रं स नः संविद्वान्परि वृद्धिः तकान् ॥१॥
 यद्यर्चिर्यदि वासि शोचिः शकल्येषि यदि वा ते जनित्रम् ।
 हूडुर्नामासि हरितस्य देव स नः ० ॥२॥
 यद्वि शोको यदि वा भिशोको यदि वा राज्ञो वरुणस्यासि पुत्रः ।
 हूडुर्नामासि हरितस्य देव स नः संविद्वान्परि वृद्धिः तकान् ॥३॥
 नमः शीतार्य त्कनने नमो रूराय शोचिषे कृणोमि ।
 यो अन्येद्युरुभयद्युरभ्येति तृतीयकाय नमो अस्तु त्कनने ॥४॥

॥२६॥ आरे ३ सावस्मदस्तु हेतिर्देवासो असत् । आरे अभ्मायमख्यथा ॥१॥
 सरवासावस्मभ्यमस्तु रातिः सखेन्द्रो भर्गः । सविता चित्रराधा ॥२॥
 यूयं नः प्रवतो नपान्मरुतः सूर्यत्वचसः । शर्म यज्ञाश्च सप्रथः ॥३॥
 सुषूदत मृडत मृडयो नस्तनूभ्यः । मयस्तोकेभ्यस्कृधि ॥४॥

॥२७॥ अमूः पारे पृदाक्लेस्त्रिषुता निर्जरायवः ।
 तासां जरायुभिर्वयमक्ष्या ३ वपि व्ययामस्यघायोः परिपृथिनः ॥१॥
 विषूच्येतु रुन्तती पिनाकमिव बिभ्रती ।
 विष्वक्पुनर्भुवा मनो ऽसमृद्धा अघायवः ॥२॥
 नबहवः समशकुन्भार्भका अभि दाधुषुः ।
 वेणोरद्वा इवाभितो ऽसमृद्धा अघायवः ॥३॥
 प्रेतं पादौ प्रस्फुरतं बहतं पृणतो गृहान् ।
 इन्द्रार्णयेतु प्रथमाजीतामुषिता पुरः ॥४॥

॥२८॥

उप प्रागाद्देवो अग्नी रक्षोहार्मावचातनः ।
 देहन्नप ह्याविनो यातुधानोन्किमीदिनः ॥१॥
 प्रति देह यातुधानान्प्रति देव किमीदिनः ।
 प्रतीचीः कृष्णवर्तने स देह यातुधान्यः ॥२॥

या शशाप् शपनेन् याधं मूरमादृधे।
 या रसस्य हरणाथ जातमारेभे तोकर्मत्तु सा ॥३॥
 पुत्रमत्तु यातुधानीः स्वसारमुत्त न्द्व्यम्।
 अथा मिथो विकेश्योऽ वि घ्नतां यातुधान्योऽ वि वृत्त्यन्तामराय्य ॥४॥
 ॥ पञ्चमी ऽनुवाकः ॥

अभीवर्तेन मणिना येनेन्द्रो अभिवावृधे। ॥२९॥
 तेनास्मान्ब्रह्मणस्पते ऽभि राष्ट्राय वर्धय ॥१॥
 अभिवृत्य सपत्नानभि या नो अरातयः।
 अभि पृतन्यन्तं तिष्ठाभि यो नो दुरस्यति ॥ २ ॥
 अभि त्वा देवः सविताभि सोमो अवीवृधत्।
 अभि त्वा विश्वा भूतान्यभीवर्तो यथासंसि ॥ ३ ॥
 अभीवर्तो अभिम्बः सपत्नक्षयणो मणिः।
 राष्ट्राय मर्त्यं बध्यतां सपत्नेभ्यः पराभुवै ॥४॥
 उद्सो सूर्यो अगादुद्दिदं मामकं वचः।
 यथाहं शत्रुहो ऽसान्यसपत्नः सपत्नहा ॥ ५ ॥
 सपत्नक्षयणो वृषाभिराष्टो विषासहिः।
 यथाहमेषां वीराणां विराजानि जनस्य च ॥६॥

विश्वे देवा वसवो रक्षतेममुतादित्या जाणुत यूथमस्मिन्। ॥३०॥
 मेमं सनाभिरुत वान्यनाभिर्ममं प्राप्तोरुपेयो वधो यः ॥१॥
 ये वो देवाः पितरो ये च पुत्राः सचेतसो मे शृणुतेदमुक्तम्।
 सर्वेभ्यो वः परि ददाम्येतं स्वस्थेनं जरसे वहाथा ॥२॥
 ये देवा द्विवि ष्टये पृथिव्यां ये अन्तरिक्षोपधीषु पशुष्वप्सु न्तः।
 ते कृणुत जरसमायुरस्मै शतमन्यान्यरि वृणुक्तु मृत्युन् ॥३॥
 येषां प्रयाजा उत वानुयाजा हुतभोगा अहुतादश्च देवाः।

येषां वः पञ्च प्रदिशो विभक्तास्तान्वाँ अस्मै संत्रसदः कृणोमि ॥ ४ ॥

॥३१॥

आशानामाशापालेभ्यश्चतुर्भ्यो अमृतैभ्यः ।
 इदं भूतस्याध्रक्षेभ्यो विधेम हविषा वृषम् ॥ १ ॥
 य आशानामाशापालाश्चत्वार स्थन देवाः ।
 ते नो निर्ऋत्याः पारोभ्यो मुञ्चतांहसो अंहसः ॥ २ ॥
 अस्नामस्त्वा हविषा यजाम्यश्लो नस्त्वा घृतेन जुहोमि ।
 य आशानामाशापालस्तुरीयो देवः स नः सुभूतमेह वक्षस्व ॥ ३ ॥
 स्वस्ति मात्र इत पित्रे नो अस्तु स्वस्ति गोभ्यो जगते पुरुषेभ्यः ।
 विश्वं सुभूतं सुविदत्रं नो अस्तु न्योगेव दृशेम् सूर्यम् ॥ ४ ॥

॥३२॥

इदं जनासो विदथे महद्ब्रह्मं वदिष्यति ।
 न तत्पृथिव्यां नो दिवि येन प्राणान्ति वीरुधः ॥ १ ॥
 अन्तरिक्ष आसां स्थाम अन्तःसदांमिव ।
 आस्थानमस्य भूतस्य विदुष्टद्वेधसो न वा ॥ २ ॥
 यद्रोदसी रेजमाने भूमिश्च निरतक्षतम् ।
 आर्द्रं तद्य सर्वदा समुद्रस्यैव स्रोत्याः ॥ ३ ॥
 विश्वमन्यामभीवारं तदन्यस्यामधि श्रितम् ।
 दिवे च विश्ववेदसे पृथिव्यै चोकरं नमः ॥ ४ ॥

॥३३॥

हिरण्यवर्णाः शुचयः पावका यासु जातः सविता चास्वग्निः ।
 या अग्निं गर्भे दधिरे सुवर्णास्ता न आपः शं स्योना भवन्तु ॥ १ ॥
 यासां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानृते अक्षय्यं जनानाम् ।
 या अग्निं ॥ २ ॥
 यासां देवा दिवि कृणवन्ति भूतं या अन्तरिक्षे बहुधा भवन्ति ।
 या अग्निं गर्भे दधिरे सुवर्णास्ता न आपः शं स्योना भवन्तु ॥ ३ ॥

शिवेन मा चक्षुषा पथ्यतापः शिवयो तन्वोप स्पृशत् त्वं मे ।
घृतश्रुतः शुचयो याः पावकास्ता न आपः शं स्योना भवन्तु ॥ ४ ॥

इयं वीरुन्मधुजाता मधुना त्वा स्वनामसि । ॥१४॥
मधोरधि प्रजातासि सा नो मधुमतस्कृधि ॥ १ ॥
जिह्वाया अग्रं मधु मे जिह्वामूले मधूलकम् ।
ममेदह क्रता वसो मम चित्तमुपायसि ॥ २ ॥
मधुमन्मे निक्रमणं मधुमन्मे परायणम् ।
वाचा वदामि मधुमद्रूयासं मधुसंदृशः ॥ ३ ॥
मधौरस्मि मधुतरो मृदुघान्मधुमत्तरः ।
मानित्किल त्वं वनाः शारवां मधुमतीमिव ॥ ४ ॥
परित्वा परित्नुनेक्षुणोगामविद्विषे ।
यथा मां कामिन्यसौ यथा मन्नापंगा अंसः ॥ ५ ॥

यदाब्रध्नाक्षाचूणा हिरण्यं शतानीकाय सुमनस्यमानाः । ॥३५॥
तत्तै बध्नाभ्यायुषे वर्चसे बलाय दीर्घायुत्वाय शतशौरदाय ॥ १ ॥
नैनं रक्षोसि न पिशाचाः सहन्ते देवानामोजः प्रथमजं ह्येतत् ।
योविभर्ति वाक्षाचूणं हिरण्यं स जीवेषु कृणुते दीर्घमायुः ॥ २ ॥
अपां तेजो ज्योतिरोजो बलं नु वनस्पतीनामुत वीर्याणि ।
इन्द्र इवेन्द्रियाण्यधि धारयामो अस्मिन्तद्दक्षमाणो विभरद्विरण्यम् ॥ ३ ॥
समानां मासामृतुभिष्वा वृथं संवत्सरस्य पर्यसा पिपर्मि ।
इन्द्राग्नी विश्वै देवास्ते ऽनु मन्यन्तामहणीयमानाः ॥ ४ ॥

॥ षष्ठो ऽनुवाकः ॥

॥ द्वितीयः प्रपाठकः ॥

॥ प्रथमं काण्डं समाप्तम् ॥

भ
प्र
दि

॥ ओं ॥

॥१॥ वेनस्तत्पश्यत्परमं गुहा यद्यत् विश्वं भवत्येकं रूपम् ।
 इदं पृथ्विरदुहज्जायमानाः स्वर्विदो अभ्यनूषन्तु ब्राह्मणः ॥ १ ॥
 प्र तद्वेदेदमृतस्य विद्वान्गन्धर्वो धाम परमं गुहा यत् ।
 श्रीणि पदानि निहिता गुहास्य यस्तानि वेद स पितुष्वितासन् ॥ २ ॥
 स नः पिता जनिता स उन बन्धुर्धामानि वेद भुवनानि विश्वा ।
 यो देवानां नाम्ध एक एव तं संप्रभं भुवना यन्ति सर्वा ॥ ३ ॥
 परि द्यावापृथिवी सद्य आद्यमुपातिष्ठे प्रथमजामृतस्य ।
 वार्चमिव वक्तारि भुवनेष्ठा धास्युरेष नन्वेषो अग्निः ॥ ४ ॥
 परि विश्वा भुवनान्यायमृतस्य तन्तुं विततं दृशे कम् ।
 यत्र देवा अमृतमानशानाः समाने यानावधैर्यन्त ॥ ५ ॥

॥२॥ दिव्यो गन्धर्वो भुवनस्य यस्यतिरेक एव नमस्यो विश्वीज्यः ।
 तं लो योमि ब्रह्मणा दिव्य देव नमस्ते अस्तु दिवि तं सधस्थम् ॥ १ ॥
 दिवि स्पृष्टो यजतः सूर्यत्वगवयाता हरसो देवस्य ।
 मृदादन्धर्वो भुवनस्य यस्यतिरेक एव नमस्यः सुरोवाः ॥ २ ॥
 अनवघाभिः समु जग्म आभिरप्सरास्वपि गन्धर्व आसीत् ।
 समुद्र आसां सदन म आहुर्यतः सद्य आ नु परी नु यन्ति ॥ ३ ॥

अग्निषु दिद्युन्नक्षत्रिषु या विश्वावसुं गन्धर्वं सन्धे ।

ताभ्यो वी देवीर्नम इत्कणोमि ॥ ४ ॥

याः कुन्दास्तमिषीचथो ऽक्षकामा मनोमुहः ।

ताभ्यो गन्धर्वपत्नीभ्यो ऽप्सराभ्यो ऽकरं नमः ॥ ५ ॥

अदो यदवधा वत्यवत्कमधि पर्वतात् ।

॥ ३ ॥

तत्ते कृणोमि भेषजं सुभेषजं यथासंसि ॥ १ ॥

आदङ्गा कुविदङ्गा शतं या भेषजानि ते ।

तेषामसि त्वमुत्तममनास्त्रावमरोगणम् ॥ २ ॥

नीचैः खनन्त्यसुरा अरुस्त्राणामिदं मुहत् ।

तदास्त्रावस्य भेषजं तदु रोगमनीनशत् ॥ ३ ॥

उपजीका उद्भरन्ति समुद्रादधि भेषजम् ।

तदास्त्रावस्य भेषजं तदु रोगमशीशमत् ॥ ४ ॥

अरुस्त्राणामिदं मुहत्पृथिव्या अध्युद्भूतम् ।

तदास्त्रावस्य भेषजं तदु रोगमनीनशत् ॥ ५ ॥

शं नो भवन्त्वाप औषधयः शिवाः ।

इन्द्रस्य वज्रो अप हन्तु रक्षसं आराद्विसृष्टा इषवः पतन्तु रक्षसाम् ॥ ६ ॥

दीर्घायुत्वाय बृहते रणाचारिष्यन्तो रक्षमाणाः सदैव ।

॥ ४ ॥

मणिं विष्कन्धदूषणं जङ्घिडं विभ्रमो वृथम् ॥ १ ॥

जङ्घिडो जम्भाद्विशराद्विष्कन्धादभिशोचनात् ।

मणिः सहस्रवीर्यः परिणः पातु विश्वतः ॥ २ ॥

अयं विष्कन्धं सहते ऽयं बाधते अत्रिणः ।

अयं नो विश्वभेषजो जङ्घिडः पात्वहंसः ॥ ३ ॥

देवैर्दत्तेन मणिना जङ्घिडेन मयोभुवा ।

विष्कन्धं सर्वा रक्षीसि व्यायामे संहामहे ॥ ४ ॥

शणश्च मा जङ्घिः उश्च धिष्कन्धादमि रक्षताम् ।
 अरण्यादन्य आभृतः कृष्या अन्यो रसैभ्यः ॥ ५ ॥
 कृत्यादूर्ध्विर्यं मणिरथो अरानिदृषिः ।
 अथो सहस्रां जङ्घिः प्र ए आधुंषि तारिषत् ॥ ६ ॥

॥ ५ ॥

इन्द्रं जुषस्व प्र वृहा याहि शूर हरिभ्याम् ।
 पिबो सुतस्य मतेरिह मधोश्चकानश्चारुर्मदाय ॥ १ ॥
 इन्द्रं जुठरं नृष्यो न पृणस्व मधोर्दिवो न ।
 अस्य सुतस्य स्वर्गोर्षे त्वा मदाः सुवाचो अगुः ॥ २ ॥
 इन्द्रस्तुराषाणि त्रो वृत्रं यो जुघानं यतीर्न ।
 विभेदं बलं भृगुर्न संसहे शत्रून्मदे सोमस्य ॥ ३ ॥
 आ त्वो विशन्तु सुतासं इन्द्र पृणन्व कुक्षी विटिढ शंक्र धियेत्थानः
 श्रुधी हवं गिरो मे जुषस्वेन्द्रं स्युग्भिर्मल्लैह महे रणाय ॥ ४ ॥
 इन्द्रस्य च प्र वीचं वीर्याणि यानि चकारं प्रथमानि वृज्नी ।
 अहन्नहिमन्वपस्ततर्दं प्र वक्षणा अभिन्त्वपंतानाम् ॥ ५ ॥
 अहन्नहिं पर्वते शिश्रियाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वर्गं ततस्त ।
 वाश्ना इव धेनवः स्यन्द्रमाना अज्वः समुद्रमव जग्मुरापः ॥ ६ ॥
 वृषायमाणो अतृणीत् सोमं त्रिकद्रुकेष्वपिबत्सुतस्य ।
 आ सायकं मघवादत्त वज्रमहन्नेनं प्रथमजामहीनाम् ॥ ७ ॥
 ॥ अथमो ऽनुवाकः ॥

॥ ६ ॥

समास्ताग्ना अतृवी वर्धयन्तु संवत्सुरा अर्षयो यानि सन्त्या ।
 सं दिध्येन दीदिहि रोचनेन विश्वा आ भादि प्रदिशश्चतस्रः ॥ १ ॥
 सं वेध्यस्वाग्ने प्र च वर्धयेममुच्चं तिष्ठ महते सौभगाय ।
 मा तै रिषन्नुपसत्तारो अग्ने ब्रह्माणस्ते यशसः सन्तु मान्ये ॥ २ ॥
 त्वामग्ने तृणते ब्राह्मणा इमे शिवो अग्ने संवरणे भवा नः ।

सप्लहाग्ने अभिमातिजिद्धवस्वे गये जागृत्यप्रयुञ्जन् ॥३॥
 क्षत्रेणाग्ने स्वेन् सं रभस्व मित्रेणाग्ने मित्रधा चतस्व ।
 सजातानां मध्यमेष्ठा राज्ञामग्ने विह्व्यो दीदिहीह ॥४॥
 अति निहो अति सृधो ऽत्यर्चितीरति द्विषः ।
 विश्वा ह्यग्ने दुरिता तंरु त्वमथास्मभ्यं सहवीरं रूचिं दाः ॥ ५ ॥

अघद्विष्टा देवजाता वीरुच्छपथ्योपनी ।
 आपो मलमिव प्राणैस्तीत्सर्वान्मुच्छपथ्यो अधि ॥ १ ॥
 यश्च साप्लः शपथो जाभ्याः शपथश्च यः ।
 ब्रह्मा यन्मन्युतः शपात्सर्वं तन्नो अधस्मदम् ॥ २ ॥
 दिवो मूलमवततं पृथिव्या अध्युत्ततम् ।
 तेन सहस्रकाण्डेन परि एः पाहि विश्वतः ॥ ३ ॥
 परीमां परि मे प्रजां परि एः पाहि चद्धनम् ।
 अरातिर्नो मा तारीन्मा नस्तारिषुरभिमातयः ॥ ४ ॥
 शमारमेतु शपथो यः सुहार्तेन नः सह ।
 बक्षुर्मन्त्रस्य दुर्हार्दः पृथीरपि शणीमासि ॥ ५ ॥

उदगातां भगवती विवृतौ नाम तारके ।
 वि क्षेत्रियस्य मुञ्चतामधुमं पाशमुत्तमम् ॥ १ ॥
 अप्रेयं रात्र्युत्तपौलन्त्वभिरुत्तरीः ।
 वीरुत्क्षेत्रियनाशन्यपं क्षेत्रियमुञ्चतु ॥ २ ॥
 वृभोरर्जुनकाण्डस्य चवस्थ ते पलाय्या तिलस्य तिलापिञ्ज्या । वीरुत् ।
 नमस्ते लाङ्गलेभ्यो नम ईषायुगेभ्यः । वीरुत् ० ॥ ४ ॥ ॥ ३ ॥
 नमः सानिस्त्रसाक्षेभ्यो नमः संदेभ्यैभ्यो नमः क्षेत्रस्य पतये ।
 वीरुत्क्षेत्रियनाशन्यपं क्षेत्रियमुञ्चतु ॥ ५ ॥

॥९॥ दशरक्ष मुञ्चेमं रक्षसो ग्राह्या अधि येनं जग्राह पर्वसु ।

अथो एनं वनस्पते जीवानां लोकमुन्नय ॥ १ ॥

आगादुदगादयं जीवानां व्रातमप्यगात् ।

अभूदु पुत्राणां पिता नृणां च भगवन्ममः ॥ २ ॥

अधीतीरध्यगादयमधि जीवपुरा अगन् ।

शतं त्वस्य भिषजः सहस्रमुत वीरुधः ॥ ३ ॥

देवास्ते चीतिमविदन्ब्रह्मणा उत वीरुधः ।

चीतिं ते विश्वे देवा अविदन्भूम्यामधि ॥ ४ ॥

यश्चकार स निष्करत्स एव सुभिषक्तमः ।

स एव तुभ्यं भेषजानि कृणवद्विषजा शुचिः ॥ ५ ॥

॥१०॥ क्षेत्रियात्वा निर्ऋत्या जामिशंसाद्गुहो मुञ्चामि वरुणस्य पाशात् ।

अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥ १ ॥

शं ते अग्निः सद्वाद्भिरस्तु शं सोमः सहोषधीभिः ।

एवाहं त्वां क्षेत्रियान्निर्ऋत्या जामिशंसाद्गुहो ॥ २ ॥

शं ते वातो अन्तरिक्षे वयो धातुंते भवन्तु प्रदिशश्चतस्रः । एवाहं ॥ ३ ॥

इमा चा देवीः प्रदिशश्चतस्रो वातपत्नीरभि सूर्या विचष्टे । एवा ॥ ४ ॥

तासु त्वान्तर्जरस्या दधामि प्र चक्ष्म एतु निर्ऋतिः पराचैः । एवा ॥ ५ ॥

अमुक्या चक्ष्माद्दुरितादवद्ग्राहूः पाशाद्ग्राह्याश्चोदमुक्याः । एवा ॥ ६ ॥

अहा अरातिमविदः स्योनमप्येभूर्भद्रे सुकृतस्य लोके । एवाहं ॥ ७ ॥

सूर्यमृतं तमेसो ग्राह्या अधि देवा मुञ्चन्तो असृजन्निरेनसः ।

एवाहं त्वां क्षेत्रियान्निर्ऋत्या जामिशंसाद्गुहो मुञ्चामि वरुणस्य पाशात् ।

अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥ ८ ॥

॥ द्वितीयोऽनुवाकः ॥

दूष्या दूषिरसि हेत्या हेतिरसि मेन्या मेभिरसि।

॥११॥

६॥

आमुहि श्रेयांसमति स्मं क्राम ॥१॥

स्रक्त्यो ऽसि प्रतिस्ररो ऽसि प्रत्यभिचरणो ऽसि। आमुहि० ॥२॥

प्रति तमभि चर यो ऽस्मान्देषि चं वयं द्विष्मः। आमुहि० ॥३॥

सूरिरसि क्वोधा असि तनूपानो ऽसि। आमुहि० ॥४॥

शुक्रो ऽसि आजो ऽसि स्वरसि ज्योतिरसि।

आमुहि श्रेयांसमति स्मं क्राम ॥५॥

७॥

॥

८॥

द्यावापृथिवी उर्व ऽन्तरिक्षं क्षेत्रस्य पत्युरुगायो ऽद्भुतः। ॥१२॥

उतान्तरिक्षमुरु वातगोपं त इह तप्यन्तां मधि तप्यमाने ॥१॥

इदं देवाः शृणुत ये यज्ञिया स्थ भ्रद्वाजो मद्यमुक्थानि शंसति।

पाशो स वद्धो दुरिते नि युज्यतां यो अस्माकं मन इदं हिनस्ति ॥२॥

इदमिन्द्र शृणुहि सोमप यत्त्वा हृदा शोचतां जोहवीमि।

वृश्रामि तं कुलिशेनेव वृक्षं यो अस्माकं मन इदं हिनस्ति ॥३॥

अशीतिभिस्तिस्मृभिः सामगेभिरादित्येभिर्वसुभिरङ्गिरोभिः।

दृष्टापूर्तमवतु नः पितृणामामुं ददे हरसा दैव्येन ॥४॥

द्यावापृथिवी अनु मा दीधीथां विश्वे देवासो अनु मा रभध्वम्।

अङ्गिरसः पितरः सोम्यासः पापमार्छित्वपक्वामस्य कर्ता ॥५॥

अतीव यो मरुतो मन्यते नो ब्रह्म वा यो निन्दिषात्क्रियमाणम्।

तपूषि तस्मै वृजिनानि सन्तु ब्रह्मद्विषं द्यौरभिसंतपाति ॥६॥

सप्त प्राणानृष्टौ मज्जस्तांस्ते वृश्रामि ब्रह्मणा।

अथा यमस्य सादनमग्निदूतो अरंकृतः ॥७॥

आ दधामि ते पदं समिदे जातवेदसि।

अग्निः शरीरं वेवेष्टुसुं वागपि गच्छतु ॥८॥

आयुर्दा अग्ने जरसं वृणानो घृतप्रतीको घृतपृष्ठो अग्ने। ॥१३॥

घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेव पुत्रानुभि रक्षतादिमम् ॥ १ ॥
 परि धत्त धन्नो वर्चसेमं जरामृत्युं कृणुत दीर्घमायुः।
 बृहस्पतिः प्रार्थच्छुद्वास एतत्सोमाय राज्ञे परिधात्वा उ ॥ २ ॥
 परीदं वासो अधिधाः स्वस्तये ऽभूर्गृष्टीनामभिशक्तिपा उ ।
 शतं च जीव शरदः पुरूची रायश्च पोषमुपसंभ्यस्व ॥ ३ ॥
 एत्यश्मान्मा तिष्ठाश्मा भवतु ते तनूः।

कृण्वन्तु विश्वे देवा आयुष्टे शरदः शतम् ॥ ४ ॥
 यस्य ते वासः प्रथमवास्यं हारामस्तं त्वा विश्वे ऽवन्तु देवाः।
 तं त्वा आतरः सुवृधा वर्धमानमनु जायन्तां बहवः सुजीतम् ॥ ५ ॥

॥ १४ ॥

निस्सालां धृणुं धिषणमेकवाद्यां जिघृत्स्वम्।
 सर्वाश्चण्डस्य नृत्यो नाशयामः सदान्वाः ॥ १ ॥
 निर्वो गोष्ठादजामसि निरक्षान्निरुपानुसान्।
 निर्वो मगुन्धा दुहितरो गुहेभ्यश्वातयामहे ॥ २ ॥
 असौ यो अंध्रान्दृहस्तत्र सन्त्वरुच्यः।
 तत्र सेदिर्न्युच्यतु सर्वाश्च यातुधान्यः ॥ ३ ॥
 भूतपतिर्निरिज्जत्विन्द्रश्चेतः सदान्वाः।
 गृहस्य बुध्ना आसीनास्ता इन्द्रो वज्रेणाधि तिष्ठतु ॥ ४ ॥
 यदि स्थ क्षौत्रियाणां यदि वा पुरुषेषिताः।
 यदि स्थ दस्युभ्यो जाता नश्यतेतः सदान्वाः ॥ ५ ॥
 परि धामान्यासामाशुर्काष्ठाभिवासरन्।
 अजेषु सर्वांनाजीन्वो नश्यतेतः सदान्वाः ॥ ६ ॥

॥ १५ ॥ यथा द्यौश्च पृथिवी च न बिभीतो न रिष्यतः। एवामे प्राणानाभिभेः
 यथाहश्च रात्री च न बिभीतो ०।० ॥ २ ॥ ॥ १ ॥
 यथा सूर्यश्च चन्द्रश्च ०।० ॥ ३ ॥

यथा ब्रह्म न क्षत्रं च०।० ॥४॥

६॥

यथा सत्यं चानृतं च०।० ॥५॥

यथा भूतं च भव्यं च न विभीतो न रिष्यतः। एवा मे प्राणमाविभे॥६॥

प्राणोपानो मृत्योर्मा पातुं स्वाहा ॥ १ ॥

॥१६॥

१।

द्यावापृथिवी उपश्रुत्या मा पातुं स्वाहा ॥ २ ॥

॥

सूर्यं चक्षुषा मा पाहि स्वाहा ॥ ३ ॥

अग्नें वैश्वानरं विश्वैर्मा देवैः पाहि स्वाहा ॥ ४ ॥

५।

विश्वम्भरं विश्वेन मा भरसा पाहि स्वाहा ॥ ५ ॥

ओजो ऽस्योजो मे दाः स्वाहा ॥ १ ॥

॥१७॥

सहो ऽसि सहो मे दाः स्वाहा ॥ २ ॥

बलमसि बलं मे दाः स्वाहा ॥ ३ ॥

आयुरस्थायुर्मे दाः स्वाहा ॥ ४ ॥

श्रोत्रमसि श्रोत्रं मे दाः स्वाहा ॥ ५ ॥

०॥

चक्षुरसि चक्षुर्मे दाः स्वाहा ॥ ६ ॥

परिपालमसि परिपालं मे दाः स्वाहा ॥ ७ ॥

॥ तृतीयो ऽनुवाकः ॥

॥ तृतीयः प्रपाठकः ॥

भ्रातृव्यक्षयणमसि भ्रातृव्यचार्तनं मे दाः स्वाहा ॥ १ ॥

॥१८॥

सपत्नक्षयणमसि सपत्नचार्तनं मे दाः स्वाहा ॥ २ ॥

अराधक्षयणमस्यराधचार्तनं मे दाः स्वाहा ॥ ३ ॥

पिशान्वक्षयणमसि पिशान्वचार्तनं मे दाः स्वाहा ॥ ४ ॥

सदान्वाक्षयणमसि सदान्वचार्तनं मे दाः स्वाहा ॥ ५ ॥

॥१९॥ अग्ने यत्ते तपस्तेन तं प्रति तप योऽु स्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥१॥

अग्ने यत्ते हरस्तेन तं प्रति हर योऽु स्मान्द्वेष्टि ० ॥२॥

अग्ने यत्ते ऽर्षिस्तेन तं प्रत्यर्च योऽु ० ॥३॥

अग्ने यत्ते शोचिस्तेन तं प्रति शोच योऽु ० ॥४॥

अग्ने यत्ते तेजस्तेन तमतेजसं कृणु योऽु ० ॥५॥

॥२०॥ वायो यत्ते तपस्तेन तं प्रति तप योऽु ० ॥१॥

वायो यत्ते हरस्तेन तं प्रति हर योऽु ० ॥२॥

वायो यत्ते ऽर्षिस्तेन तं प्रत्यर्च योऽु ० ॥३॥

वायो यत्ते शोचिस्तेन तं प्रति शोच योऽु ० ॥४॥

वायो यत्ते तेजस्तेन तमतेजसं कृणु योऽु ० ॥५॥

॥२१॥ सूर्य यत्ते तपस्तेन तं प्रति तप योऽु ० ॥१॥

सूर्य यत्ते हरस्तेन तं प्रति हर योऽु ० ॥२॥

सूर्य यत्ते ऽर्षिस्तेन तं प्रत्यर्च योऽु ० ॥३॥

सूर्य यत्ते शोचिस्तेन तं प्रति शोच योऽु ० ॥४॥

सूर्य यत्ते तेजस्तेन तमतेजसं कृणु योऽु ० ॥५॥

॥२२॥ चन्द्र यत्ते तपस्तेन तं प्रति तप योऽु ० ॥१॥

चन्द्र यत्ते हरस्तेन तं प्रति हर योऽु ० ॥२॥

चन्द्र यत्ते ऽर्षिस्तेन तं प्रत्यर्च योऽु ० ॥३॥

चन्द्र यत्ते शोचिस्तेन तं प्रति शोच योऽु ० ॥४॥

चन्द्र यत्ते तेजस्तेन तमतेजसं कृणु योऽु ० ॥५॥

॥२३॥ आपो यद्दुस्तपस्तेन तं प्रति तपत् योऽु ० ॥१॥

आपो यद्दु हरस्तेन तं प्रति हरत् योऽु ० ॥२॥

आपो यद्दो ऽर्विस्तेन् तं प्रत्यर्चतु यो३० ॥३॥

आपो यद्दः शोविस्तेन् तं प्रति शोचतु यो३० ॥४॥

आपो यद्दस्तेजस्तेन् तमतेजसं कृणुतु यो३० स्मान्द्वेष्टि यं वयं द्विष्यः ॥५॥

शेरभक् शेरभ् पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनः । ॥२४॥

यस्य स्थ तमत्तु यो वः प्राहैत्तमत्तु स्वा मांसान्येत् ॥१॥

शेवृधक् शेवृध् पुनर्वो ०।० ॥२॥

शोकानुशोक पुनर्वो ०।० ॥३॥

सर्पानुसर्प पुनर्वो ०।० ॥४॥

जूर्णि पुनर्वो यन्तु यावतः पुनर्हेतिः किमीदिनीः । ० ॥५॥

उपव्ये पुनर्वो ०।० ॥६॥

अर्जुनि पुनर्वो ०।० ॥७॥

भरुजि पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनीः ।

यस्य स्थ तमत्तु यो वः प्राहैत्तमत्तु स्वा मांसान्येत् ॥८॥

शं नो देवी पृश्निपर्णेशं निर्मृत्या अकः ।

उग्रा हि कएवजम्भनी तामभक्षि सहस्वतीम् ॥१॥

सहमानेयं प्रथमा पृश्निपर्णजायत ।

तयाहं दुर्णाम्नां शिरो वृश्नामि शुकुनेरिव ॥२॥

अरायमसृक्पावानं यश्च स्फातिं जिहीर्षति ।

गर्भादिं कएवं नाशय पृश्निपर्णि सहस्र च ॥३॥

गिरिमेनां आ वेशय कएवं जीवितुयोपनान् ।

तांस्त्वं देवि पृश्निपर्ण्यग्निरिवानुदहन्निहि ॥४॥

परोच एनान्यणुद् कएवं जीवितुयोपनान् ।

नमोसि यत्र गच्छन्ति तत्क्रव्यादौ अजीगमम् ॥५॥

॥२६॥ एह यन्तु पशवो ये परेयुर्व्युर्धेषा सहचारं जुजोषे।
 त्वष्टा येषां रूपधेयाभि वेदास्मिन्तान्गोष्ठे संविता नि यच्छतु ॥ १ ॥
 इयं गोष्ठं पशवः सं स्वेवन्तु बहुस्पतिरा नयतु प्रजानन्।
 सिनीवाली नयत्वाग्रमेषामाजुग्मुषो अनुमते नि यच्छ ॥ २ ॥
 सं सं स्वेवन्तु पशवः समभ्वाः समु पूरुषाः।
 सं धान्यस्य या स्फातिः संस्त्राञ्चैरा हृषिषा जुहोमि ॥ ३ ॥
 सं सिञ्चामि गवां क्षीरं समाज्येन बलं रसेम्।
 संसिक्ता अस्माकं वीरा ध्रुवा गावो मयि गोपतौ ॥ ४ ॥
 आ हेरामि गवां क्षीरमाहार्षे धान्यं रसेम्।
 आहृता अस्माकं वीरा आ पत्नीरिदमस्तकम् ॥ ५ ॥
 ॥ चतुर्थोऽनुवाकः ॥

॥२७॥

नेच्छतुः प्राशं जयाति सहमानाभिभूरसि।
 प्राशं प्रतिप्राशो जत्थरसान्कृण्वोषधे ॥ १ ॥
 सुपूर्णस्त्वान्विन्दत्सूकरस्त्वास्वनन्नुसा। प्राशं ॥ २ ॥
 इन्द्रोह चक्रे त्वा बाहावसुरेभ्य स्तरीतवे। प्राशं ॥ ३ ॥
 पातामिन्द्रो व्याभ्रादसुरेभ्य स्तरीतवे। प्राशं ॥ ४ ॥
 तयाहं शत्रून्त्सास्तु इन्द्रः सालावृकां इव। प्राशं ॥ ५ ॥
 रुद्र जलाषभेषजु नीलशिखण्डु कर्मकृन्।
 प्राशं प्रतिप्राशो जत्थरसान्कृण्वोषधे ॥ ६ ॥
 तस्य प्राशं त्वं जेहि यो न इन्द्राभिदासति।
 अधि नो ब्रूहि शक्तिभिः प्राशि मामुत्तरं कृधि ॥ ७ ॥

॥२८॥ तुभ्यमेव जेरिमन्वर्धताम्यं मेममन्धे मृत्यवो हिंसिषुः शतं ये।
 मातेव पुत्रं प्रमेना उपस्थे मित्र एनं मित्रियोत्यात्वंहंसः ॥ १ ॥
 मित्र एनं वरुणा वा रिशादा जुरामृत्युं कृणुतां संविदानौ।

तद्ग्निरहोता वयुनानि विद्वान्विश्वा देवानां जनिमा विवक्ति ॥२॥
 त्वमीशिषे पशूनां पार्थिवानां ये जाता उत वा ये जनिताः ।
 मेमं प्राणो हासीन्मो अणानो मेमं मित्रा वधिषुर्मो अभित्राः ॥३॥
 द्यौष्टो पिता पृथिवी माता जरामृत्युं कृणुतां संविदाने ।
 यथा जीवा अदितेरुपस्थे प्राणापानाभ्यो गुपितः शतं हिमाः ॥४॥
 इममग्न आद्युषे वर्चसे नय प्रियं रेतो वरुण मित्र राजन् ।
 मातेवास्मा अदिते शर्म यत् विश्वे देवा जरदष्टिर्घासत् ॥५॥

१॥
॥
२॥

पार्थिवस्य रसे देवा भगस्य तन्चो ३ वले ।

॥२९॥

आद्युष्यमस्मा अग्निः सूर्यो वर्च आ धादृहस्पतिः ॥१॥

आयुरस्मै धेहि जातवेदः प्रजां त्वष्टरधिनिधेत्यस्मै ।
 रायस्योषं सवितरा सुवास्मै शतं जीवाति शरदस्तवायम् ॥२॥
 आशीर्ण ऊर्जमुत सौप्रजास्वं दक्षं धत्तं द्रविणं सचेतस्यौ ।
 जयं क्षेत्राणि सहसायमिन्द्र कृणवानो अन्यानघरान्त्सुपत्नान् ॥३॥
 इन्द्रेण दत्तो वरुणेन शिष्टो मरुद्विरुग्रः प्रहितो नु आगन् ।
 एष वां द्यावापृथिवी उपस्थे मा क्षुधन्मा तृषत् ॥४॥
 ऊर्जमस्मा ऊर्जस्वती धत्तं पयो अस्मै पयस्वती धत्तम् ।
 ऊर्जमस्मै द्यावापृथिवी अघातां विश्वे देवा मरुत ऊर्जमार्पः ॥५॥
 शिवाभिष्टे तृदयं तर्पयाम्यनमीवो मोदिषीष्ठाः सुवर्चाः ।
 सुवासिनो पिबतां मन्थमेतमश्विनो रूपं परिधाय मायाम् ॥६॥
 इन्द्र एतां संसृजे विद्धो अग्र ऊर्जा स्वधाम्जरां सा त एषा ।
 तथा त्वं जीव शरदः सुवर्चा मा त आ सुस्त्रोद्विषजस्ते अक्रन् ॥७॥

१॥

यथेदं भूम्या अधि तृणं वातो मथायति ।

॥३०॥

एवा मन्नामि ते मनो यथा मां कामिन्यसो यथा मन्नापेगा असं ॥१॥

सं चेन्नयोथो अश्विना कामिना सं च वक्षथः ।

अथर्ववेदे

सं वां भगोसो अग्मतु सं चित्तानि समु वृता ॥ २ ॥
 यत्सुपर्णा विवृक्षवो अनमीवा विवृक्षवः।
 तत्र मे गच्छताद्धवं शल्य इव कुल्मसुं यथा ॥ ३ ॥
 यदन्तरं तद्वाह्यं यद्वाह्यं तदन्तरम्।
 कन्यानां विश्वरूपाणां मनो गृभायोषधे ॥ ४ ॥
 एयमेगन्यतिकामा जनिकामो ऽहमागमम्।
 अश्वः कनिक्रद्द्यथा भगेनाहं सहागमम् ॥ ५ ॥

॥ ३१ ॥

इन्द्रस्य यामुही दृषत्क्रिमेविश्वस्य तर्हणी।
 तयो विनष्टि सं क्रिमीन्दृषदा रवल्बो इव ॥ १ ॥
 दृष्टमृष्टमवृहमथो कुरुतुमवृहम्।
 अलाण्डुत्सर्वो छलुनान्क्रिमीन्वत्तसा जम्भयामसि ॥ २ ॥
 अलाण्डन्हन्मि महता वृधेन दूना अदूना अरसा अभूवन्।
 शिष्टानशिष्टानि तिरामि वाचा यथा क्रिमीणां नकिरुच्छिषाते ॥ ३ ॥
 अन्वीन्त्यं शीर्षण्यथो पार्श्वं क्रिमिम्।
 अश्वस्कवं अध्वरं क्रिमीन्वत्तसा जम्भयामसि ॥ ४ ॥
 ये क्रिमयः पर्वतेषु वनेष्वोषधीषु पशुष्वुत्सवन्तः।
 ये अस्माकं तन्वमाविशुः सर्वे तद्वन्मि जानिमु क्रिमीणाम् ॥ ५ ॥
 ॥ पञ्चमो ऽनुवाकः ॥

॥ ३२ ॥

इधन्नादित्यः क्रिमीहन्तु भिम्बोवहन्तु रश्मिभिः।
 ये अन्तः क्रिमयो गवि ॥ १ ॥
 विश्वरूपं चतुरस्रं क्रिमिं सारङ्गमर्जुनम्।
 गुणाम्यस्य पृष्टीरपि वृत्रामि येष्ठिरः ॥ २ ॥
 अश्विबह्वः क्रिमयो हन्मि कण्ववज्जमदन्वित्।
 अगस्त्यस्य ब्रह्मणा सं विनष्ट्यहं क्रिमीन् ॥ ३ ॥

हृतो राजा क्रिमीणामुत्तेषां स्थपतिर्हृतः।
हृतो हृतमाता क्रिमिर्हृतभ्राता हृतस्वसा ॥ ४ ॥
हृतासौ अस्य वेशसो हृतासुः परिवेशसः।
अथो ये स्तुलुका इव सर्वे ते क्रिमयो हृताः ॥ ५ ॥
प्र ते शृणामि शृङ्गे चाभ्यां वितुदाघसि।
भिन्धि ते कुषुम्भं यस्तै विषुधानः ॥ ६ ॥

६ ॥

७ ॥

॥

अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां कर्णाभ्यां लुबुकादधि। ॥३२॥

८ ॥

यक्ष्मं शीर्षण्यं मुस्तिष्काञ्जिह्वाया वि वृहामि ते ॥ १ ॥
ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनुक्यात्।
यक्ष्मं दोषण्यं मंसोभ्यां बाहुभ्यां वि वृहामि ते ॥ २ ॥
हृदयात्ते परि क्लोमो हलीक्षणात्साभ्याभ्याम्।
यक्ष्मं मतस्नाभ्यां पून्हो यक्नस्ते वि वृहामसि ॥ ३ ॥
आन्त्रेभ्यस्ते गुदाभ्यो वनिष्ठोरुदरादधि।
यक्ष्मं कुक्षिभ्यां पूशेनीभ्यां वि वृहामि ते ॥ ४ ॥
ऊरुभ्यां ते अष्टीवन्ध्यां पाष्णिभ्यां प्रपदाभ्याम्।
यक्ष्मं भस्यं श्रोणिभ्यां भासदं मंससो वि वृहामि ते ॥ ५ ॥
अस्थिभ्यस्ते मज्जभ्यः स्नावभ्यो ध्मनिभ्यः।
यक्ष्मं पाणिभ्यामङ्गुलिभ्यो नखेभ्यो वि वृहामि ते ॥ ६ ॥
अङ्ग्रे अङ्गे लोम्नि लोम्नि यस्ते पर्वणि पर्वणि।
यक्ष्मं त्वत्स्यं ते वयं कुष्यपस्य वीवर्हेण विष्वज्जं वि वृहामसि ॥ ७ ॥

९ ॥

य ईगो पशुपतिः पशूनां चतुष्पदामुत यो द्विपदाम्। ॥३४॥

निष्क्रीतः स यज्ञियं भागमेतु रायस्पोषा यजमानं सचन्ताम् ॥ १ ॥
प्रमुञ्चन्तो भुवनस्य रेतो गातुं धत्त यजमानाय देवाः।
उपाकृतं शशमानं यदस्थ्यात्प्रियं देवानामप्येतु पार्थः ॥ २ ॥

ये बध्यमान्मनु दीर्घाना अन्वेक्षन्त मनसा चक्षुषा च ।
 अग्निष्ठानग्रे प्र मुमोक्तु देवो विश्वकर्मा प्रजया संरराणः ॥३॥
 ये ग्राम्याः पशवो विश्वरूपा विरूपाः सन्तो बहुधैकस्तृताः ।
 वायुष्ठानग्रे प्र मुमोक्तु देवः प्रजापतिः प्रजया संरराणः ॥ ४ ॥
 प्रजानन्तः प्रति गृह्णन्तु पूर्वं प्राणामङ्गैभ्यः पर्थाचरन्तम् ।
 दिवं गच्छ प्रति तिष्ठा शरीरैः स्वर्गं याहि पृथिभिर्देव्यानाँः ॥ ५ ॥

॥३५॥ ये भक्षयन्तो न वसून्वानृधुर्यानिग्नयो अन्वतेप्यन्त धिष्यायाः ।
 या तेषामव्या दुरिष्टिः स्विष्टिं नस्तान्कृणवद्विश्वकर्मा ॥ १ ॥
 यज्ञपतिमृषय एनसाहुर्निर्भक्तं प्रजा अनुतप्यमानम् ।
 मथ्वान्स्तोकानप यान्त्राधु संनस्तेभिः सृजतु विश्वकर्मा ॥ २ ॥
 अदान्यान्स्तोमपा न्मन्यमानो यज्ञस्य विद्वान्त्वमृषे न धीरैः ।
 यदेनश्चक्रवान्बद्ध एष तं विश्वकर्मन्प्र मुञ्चा स्वस्तये ॥ ३ ॥
 घोरा अर्षयो नमो अस्त्वेभ्यश्चक्षुर्यदेषां मनसश्च सत्यम् ।
 बृहस्पतये महिष द्युमन्ममो विश्वकर्मन्ममस्ते पात्या वृस्मान् ॥ ४ ॥
 यज्ञस्य चक्षुः प्रभृतिर्मुखं च वाचा श्रोत्रेण मनसा जुहोमि ।
 इमं यज्ञं धिततं विश्वकर्मणा देवा यन्तु सुमनस्यमानाः ॥ ५ ॥

॥३६॥ आ नो अग्ने सुमतिं संभ्रुलो गमेदिमां कुमारीं सह नो भगेन ।
 जुष्टा वुरेषु समनेषु वल्गुरोषं पत्या सौभगमस्तुस्यै ॥ १ ॥
 सोमजुष्टं ब्रह्मजुष्टमर्यमणा संभृतं भगम् ।
 धातुर्देवस्य सत्येन कृणोमि पतिवेदनम् ॥ २ ॥
 इयमग्ने नारी पतिं विदेष्टु सोमो हि राजा सुभगां कृणोति ।
 सुवाना पुत्रान्महिषी भवाति गृत्वा पतिं सुभगा वि राजतु ॥ ३ ॥
 यथास्वरो मेषचंश्चारुरेष प्रियो मृगाणां सुषदा बभूव ।
 एवा भगस्य जुष्टेयमस्तु नारीसंप्रिया पत्याविराधयन्ती ॥ ४ ॥

भर्गस्यु नावुमा रोह पूर्णामनुपदस्वतीम्।
तद्यौपप्रतारयु यो वरः प्रतिकाम्यः ॥ ५ ॥
आ क्रन्दय धनपते वरमामनसं कृणु।
सर्वं प्रदक्षिणं कृणु यो वरः प्रतिकाम्यः ॥ ६ ॥
इदं हिरण्यं गुग्गुल्वचमौक्षो अथो भर्गः।
एते पतिभ्यस्तामदुः प्रतिकामायु वेत्तवे ॥ ७ ॥
आ ते नयतु सविता नयतु पतिर्यः प्रतिकाम्यः। त्वमस्यै धेत्योषधे ॥ ८ ॥
॥ षष्ठोऽनुवाकः ॥
॥ चतुर्थः प्रपाठकः ॥
॥ द्वितीयं काण्डं समाप्तम् ॥

६॥

७॥

८॥

९॥

१०॥

॥ श्रों ॥

॥ १ ॥ अग्निर्नः शत्रून्प्रत्येतु विद्वान्प्रतिदहन्नुभिशास्तिमरातिम् ।
 स सेनां मोहयतु परेषां निर्हस्तांश्च कृणवज्जातवेदाः ॥ १ ॥
 यूयमुघ्रा मरुत ईदृशौ स्याभि प्रेत मृणत् सहध्वम् ।
 अमीमृणन्वसेवो नाथिता इमे अग्नित्देषां दूतः प्रत्येतु विद्वान् ॥ २ ॥
 अमित्रसेनां मघवन्नस्मां कञ्चयतीमुभिः ।
 युवं तानिन्द्र वृत्रहन्नाग्निश्च दहतुं प्रति ॥ ३ ॥
 प्रसूत इन्द्र प्रवता हरिभ्यां प्रत्ते वज्रः प्रमृणन्नेतु शत्रून् ।
 जहि प्रतीचो अनूचः परानो विष्वक्सस्यं कृणुहि चित्तमेषाम् ॥ ४ ॥
 इन्द्र सेनां मोहयामित्राणाम् ।
 अमेर्वीतस्य धाज्या तान्विषून्वी विनाशय ॥ ५ ॥
 इन्द्रः सेनां मोहयतु मरुतो घृन्वोजसा ।
 चक्षुष्यग्निरा दत्तां पुनरेतु पराजिता ॥ ६ ॥

॥ २ ॥ अग्निर्नो दूतः प्रत्येतु विद्वान्प्रतिदहन्नुभिशास्तिमरातिम् ।
 स चित्तानि मोहयतु परेषां निर्हस्तांश्च कृणवज्जातवेदाः ॥ १ ॥
 अयमग्निरंमृमुहयानि चित्तानि वो लृदि ।
 वि वो धमत्वोकेसुः प्र वो धमतु सर्वतः ॥ २ ॥

इन्द्र चित्तानि मोहयेन्नर्वाङ्गकृत्या चर ।
 अग्नेर्वातस्य धाज्या तान्विषूचो वि नाशय ॥३॥
 व्याकृतय एषामितार्थो चित्तानि मुत्थत ।
 अथो यदद्यैषां हृदि तदैषां परि निर्जहि ॥४॥
 अमीषां चित्तानि प्रतिमोहयेन्ती गृहाणाङ्गान्येषु परेहि ।
 अमि प्रेहि निर्देह हृत्सु शोकैर्ग्राह्यामित्रांस्तमसा विध्य शत्रून् ॥५॥
 असौ या सेना मरुतः परेषामस्मानेत्यभ्योजसा स्पर्धमाना ।
 तां विध्यत् तमसापत्रतेन यथेषामन्यो अन्यं न जानात् ॥६॥

अचिक्रदस्वपा इह भुवदग्ने अचस्य रोदसी उरूची । ॥३॥
 युञ्चन्तु त्वा मरुतो विभवैदस आमुं नद्य नमसा रातहव्यम् ॥१॥
 दूरे वित्तन्तमरुषास इन्द्रमा आवयन्तु सरवायु विप्रम् ।
 यद्वायुर्त्रीं वृहतीमर्कमस्मै सोत्रामएया दघृषन्त देवाः ॥२॥
 अन्धस्त्वा राजा वरुणो व्हयतु सोमस्त्वा व्हयतु पर्वतेभ्यः ।
 इन्द्रस्त्वा व्हयतु विड्व्य आभ्यः श्वेनो भूत्वा विश आ पतेमाः ॥४॥
 श्वेनो हव्यं नयत्वा परस्मादन्यक्षेत्रे अपरुद्धं चरन्तम् ।
 अश्विना पन्यां कृणुतां सुगं त इमं सजाता अभिसंविशध्वम् ॥५॥
 व्हयन्तु त्वा प्रतिजुनाः प्रति मित्रा अरुषत ।
 इन्द्राग्नी विश्वे देवास्ते विशि क्षेममदीधरन् ॥६॥
 यस्ते हव्यं विचदत्सजातो यश्च निष्प्यः ।
 अपाञ्चमिन्द्र तं कृत्वाथेममिहाव गमय ॥७॥

आ त्वा गन्त्राष्टं सह वर्चसोर्दिहि प्राङ्दिशां पतिरेक राट् त्वं वि राजा ॥४॥
 सर्वास्त्वा राजन्प्रदिशो व्हयन्तूपसद्यो नमस्यो भवेह ॥१॥
 त्वां विशो वृणतां राज्याय त्वामिमाः प्रदिशः पञ्च देवीः ।
 वर्धन्त्राष्टस्य कुकुर्दि श्रयस्व ततो न उग्रो वि भजा वसूनि ॥२॥

अछं त्वायन्तु हविर्नः सजाता अग्निर्दूतो अजिरः सं चराते ।
 जायाः पुत्राः सुमनसो भवन्तु बहुं बुलिं प्रति पथ्यासा उग्रः ॥३॥
 अश्विना त्वाग्ने मित्रावरुणोभा विश्वे देवा मरुतस्त्वा ऋयन्तु ।
 अधा मनो वसुदेवाय कृणुष्व ततो न उग्रो वि भजा वसूनि ॥४॥
 आ प्र देव परमस्याः परावर्तः शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ।
 तदयं राजा वरुणस्तथाह स त्वायमंक्षुत्स उपेदमेहि ॥५॥
 इन्द्रैन्द्र मनुष्याः परैहि संत्यक्तोस्था वरुणैः संविदानः ।
 स त्वायमंक्षुत्से सधस्थे स देवान्येक्षुत्स उ कल्पयाद्विशः ॥६॥
 पृथ्या रेवतीर्बहुधा विरूपाः सर्वाः संगत्य वरीयस्ते अक्रन् ।
 तास्त्या सर्वाः संविदाना ऋयन्तु दशमीमुग्रः सुमनो वशेह ॥७॥
 ॥५॥ आयमगन्यर्णमणिर्वली बलेन प्रमृणन्त्सपलान् ।
 ओजो देवानां पय ओषधीनां वर्षसा मा निन्वृत्प्रयावन् ॥९॥
 मयि क्षुत्रं पर्णमणे मयि धारयताद्रुधिम ।
 अहं राष्ट्रस्थाभीवर्गे निजो भूयासमुत्तमः ॥२॥
 यं विदुर्धुर्वनस्पतौ गुह्यं देवाः प्रियं मणिम् ।
 तमस्मभ्यं सुहायुषा देवा ददतु भर्तवे ॥३॥
 सोमस्य पूर्णः सह उग्रमागन्निन्द्रैण दत्तो वरुणेन शिष्टः ।
 तं प्रियासं बहु रोचमानो दीर्घायुत्वाय शतशौरदाय ॥४॥
 आ मारुक्षत्पर्णमणिर्मत्वा अरिष्टनातये ।
 यथाहमुत्तरो ऽसान्यर्चमण उत संविदः ॥५॥
 ये धीवानो रथकाराः कुर्मारा ये मनीषिणाः ।
 उपस्तीन्यर्ण मत्स्यं त्वं सर्वांश्कृण्वभितो जनान् ॥६॥
 ये राजानो राजकृतः सूताग्रामृण्यश्च ये ।
 उपस्तीन्यर्ण मत्स्यं त्वं सर्वांश्कृण्वभितो जनान् ॥७॥
 पूर्णो ऽसि तनूपान्ः सद्योनिर्वीरो वीरेण मया ।

॥ अथर्ववेदे ३। ५-७ ॥

३३

सुवत्सरस्य तेजसा तेन बभामि त्वामणे ॥८॥

॥ प्रथमो ऽनुवाकः ॥

पुमान्युंसः परिजातो ऽश्वत्थः खदिरादधि ।
स हन्तु शत्रून्माम्कान्यानहं द्वेष्ये च माम् ॥ १ ॥
तानश्वत्थ निः शृणीहि शत्रून्वैवाधुदोधतः ।
इन्द्रेण वृष्णा मेदी मित्रेण वरुणेन च ॥ २ ॥
यथाश्वत्थ निरभनो ऽन्तर्महत्यर्णवे ।
एवा तान्सर्वीन्निर्भङ्गिः यानहं द्वेष्ये च माम् ॥ ३ ॥
यः सहमानश्वरसि सासहान इव ऋषभः ।
तेनाश्वत्थ त्वया वृषं सपत्नान्सहिषीमहि ॥ ४ ॥
सिनात्वेनान्निर्भृतिर्मृत्योः पाशैरमोक्ष्येः ।
अश्वत्थ शत्रून्माम्कान्यानहं द्वेष्ये च माम् ॥ ५ ॥
यथाश्वत्थ वानस्पत्यानारोहन्कृणुषे ऽधरान् ।
एवा मे शत्रोर्मूर्धानं विष्वग्भिन्धि सहस्व च ॥ ६ ॥
ते ऽधराब्जः प्र पूवन्तां छिन्ना नौरिव बन्धनात् ।
न वैबाधप्रणुत्तानां पुनरस्ति निवर्तनम् ॥ ७ ॥
प्रेणान्नुदे मनसा प्रचित्तेनोत ब्रह्मणा ।
प्रेणान्वृक्षस्य शारव्याश्वत्थस्य नुदामहे ॥ ८ ॥

॥६॥

१०१

॥

१०१

०॥

हरिणस्य रघुष्यदो ऽधि शीर्षलि भेषुजम् ।
स क्षेत्रियं विषाणया विषूचीनमनीनशत् ॥ १ ॥
अनु त्वाहरिणो वृषो पद्भिश्चतुर्भिरक्रमीत् ।
विषाणो वि ष्य गुष्पितं यदस्य क्षेत्रियं हृदि ॥ २ ॥
अदो यदवरोचते चतुष्पक्षमिव छुदिः ।
तेने ते सर्वे क्षेत्रियमङ्गैभ्यो नाशयामसि ॥ ३ ॥

॥७॥

अथर्ववेद

५

अमू ये दिवि सुभगे विचृतौ नाम तारके।
 वि क्षेत्रियस्य मुञ्चतामधुमं पार्शुमुत्तमम् ॥ ४ ॥
 आषु इद्वा उ भेषुजीरापो अमीवृचार्तनीः।
 आपो विश्वस्य भेषुजीस्तास्वा मुञ्चन्तु क्षेत्रियात् ॥ ५ ॥
 यदासुतेः क्रियमाणायाः क्षेत्रियं त्वा व्यानृशो।
 वेदाहं तस्य भेषुजं क्षेत्रियं नाशयामि त्वत् ॥ ६ ॥
 अप्रवासे नक्षत्राणामप्रवास उषसासुत।
 अप्रास्मत्सर्वं दुर्भूतमपं क्षेत्रियमुत्तु ॥ ७ ॥

॥ ८ ॥ आ यातु मित्र अतुभिः कल्पमानः संवेशयन्पृथिवीमुन्निघाभिः।
 अथास्मभ्यं वरुणो वायुरग्निर्वृहद्राष्ट्रं संवेश्य दधातु ॥ १ ॥
 धाता रतिः सवितेदं जुषन्तामिन्द्रस्वष्टा प्रति हर्यन्तु मे वचः।
 हुवे देवीमदितिं शूरपुत्रां सजातानी मध्यमेष्ठा यथासानि ॥ २ ॥
 हुवे सोमं सवितारं नमोभिर्विश्वानादित्यो अहमुत्तरत्वे।
 अयमग्निर्दीदायद्दीर्घमेव सजातेरिद्धो ऽप्रतिब्रुवद्भिः ॥ ३ ॥
 इहेदसाथ न पुरो गमाथेयो गोपाः पुष्टपतिवु अजतत्।
 अस्मे कामाथोप कामिनीर्विश्वे वो देवा उपसंचन्तु ॥ ४ ॥
 सं वो मनोसि सं वृता समाकूतीर्नमामसि।
 अमी ये विव्रता स्थन् तान्वः सं नमयामसि ॥ ५ ॥
 अहं गृभ्णासि मनसा मनोसि मम चित्तमनु चित्तेभिरेत।
 मम वशेषु हृदयानि कः कृणोमि मम यातमनुवर्त्मानु एत ॥ ६ ॥

॥ ९ ॥

कर्शफस्य विशफस्य द्यौष्यिता पृथिवी माता।
 यथाभिवृक देवास्तथाप कृणुता पुनः ॥ १ ॥
 अश्रेष्माणो अधारयन्तथा तन्मनुना कृतम्।
 कृणोमि वधि विष्कन्धं मुष्काबर्हो गवाभिव ॥ २ ॥

पिशङ्गे सूत्रे स्वर्गलं तस्य बध्नन्ति वेधसः ।
 श्रवस्युं शरुषं काबुवं वधिं कृण्वन्तु बन्धुरः ॥३॥
 येनां श्रवस्यवश्ररथ देवा इवासुरमायया ।
 शुनां कुपिरिव दूषणो बन्धुरा काबुवस्य च ॥४॥
 दुष्ये हि त्वां भुत्स्यामि दूषयिष्यामि काबुवम् ।
 उताशवो रथा इव शपथैभिः सरिष्यथ ॥५॥
 एकशतं विष्कंधानि विषिता पृथिवीमनु ।
 तेषां त्वामग्र उज्जहरुमीणिं विष्कंधदूषणम् ॥६॥

प्रथमा ह व्युवास सा धेनुरभवद्यमे ।
 सा नः पयस्वती दुहामुत्तरामुत्तरां समाम् ॥१॥
 यां देवाः प्रतिनन्दन्ति रात्रिं धेनुमुपायतीम् ।
 संवत्सरस्य या पत्नी सा नो अस्तु सुमङ्गली ॥२॥
 संवत्सरस्य प्रतिमां यां त्वां रात्र्युपास्महे ।
 सा न आयुष्मतीं प्रजां रायस्पोषेण सं सृज ॥३॥

इयमेव सा या प्रथमा व्यौलदास्वितरामु चरति प्रविष्टा ।
 महान्तौ अस्यां महिमानौ अन्तर्वधूर्जिगाय नवगज्जनित्री ॥४॥
 बान्स्पत्या ग्रावाणो घोषमक्रत हविष्कृण्वन्तः परिवत्सरीणाम् ।
 एकाष्टके सुप्रजसः सुवीरो वयं स्याम पतयो रथीणाम् ॥५॥
 इडायास्पदं घृतवत्सरीसृपं ज्ञानवेदः प्रति हव्या गृभाय ।
 ये ग्राम्याः पशवो विश्वरूपास्तेषां सप्तानां मधिरन्तिरस्तु ॥६॥

आ मे पुष्टे च पोषे च रात्रिं देवानां सुमतीं स्याम ।
 पूर्णां देवं परां पत् सुपूर्णां पुनरा पत ।
 सर्वान्युज्जान्तं भुञ्जतीषु मूर्जं न आ भर ॥७॥
 आयमगन्तं संवत्सरः पतिरेकाष्टके तव ।
 सा न आयुष्मतीं प्रजां रायस्पोषेण सं सृज ॥८॥

अतून्धज अतुपतीनार्तवानुत हाथानान् ।
 समोः संवत्सरान्मासोन्भूतस्य पतये यजे ॥९॥
 अतुभ्यस्त्वारिबेभ्यो मन्धः संवत्सरेभ्यः ।
 धात्रे विधात्रे समृधे भूतस्य पतये यजे ॥ १० ॥
 इड्या जुह्वतो वयं देवान्घृतयता यजे ।
 गृहानलुभ्यतो वयं सं विशेमोष गोमतः ॥ ११ ॥
 एकाष्टका तपसा तृप्यमाना जजान् गर्भमहिमान्मिन्द्रम् ।
 तेन देवा व्यषहन्तु शत्रून्हुन्ता दस्यूनामभवत्तुन्वीपतिः ॥ १२ ॥
 इन्द्रपुत्रे सोमपुत्रे दुहितासि प्रजापतेः ।
 कामान्स्माकं पूरयु प्रति गृह्णाहि नो हविः ॥ १३ ॥
 ॥ द्वितीयोऽनुवाकः ॥

॥११॥ मुञ्चामि त्वाहविषा जीवनायुः कर्मज्ञातयुष्मादुत राजयुष्मात् ।
 ग्राहिर्जुधाह यद्येतदेनं तस्या इन्द्राग्नी प्र मुमुक्तमेनम् ॥ १ ॥
 यदि क्षितायुर्दि वा परेतो यदि मृत्योरन्तिकं नीत एव ।
 तमा हंशामि निर्मृतेरुपस्थादस्योर्षमेनं शतशारदाय ॥ २ ॥
 सहस्राक्षेण शतवीर्येण शतायुषा हविषाहोर्षमेनम् ।
 इन्द्रो यथैनं शरदो नयात्यति विश्वस्य दुरितस्य पारम् ॥ ३ ॥
 शतं जीव शरदो वर्धमानः शतं हैमन्तां छतमु वसन्तान् ।
 शतं त इन्द्रो अग्निः संविता बृहस्पतिः शतायुषा हविषाहोर्षमेनम् ॥ ४ ॥
 प्र विशतं प्राणापानावनद्वाहाविव व्रजम् ।
 व्यान्ये यन्तु मृत्यवो यानाहुरितरां छतम् ॥ ५ ॥
 इहैव सं प्राणापानो मापं गातमितो युवम् ।
 शरीरमस्याद्भानि जरसै वहतं पुनः ॥ ६ ॥
 जरायै त्वा परि रदामि जरायै नि धुवामि त्वा ।
 जरा त्वा भद्रा नैष्ट व्यान्ये यन्तु मृत्यवो यानाहुरितरां छतम् ॥ ७ ॥

अभि त्वा जरिमाहित् गामुक्षणांमिव रज्ज्वा ।
यस्त्वा मृत्युर्भ्यधत्त जायमानं सुपाशयो ।
तं तै सत्यस्य हस्ताभ्यामुदमुञ्च बृहस्पतिः ॥८॥

इहैव ध्रुवां नि मिनोमि शालां क्षेमै तिष्ठानि घृतमुक्षमाणा । ॥ १२ ॥
तां त्वा शाले सर्ववीराः सुवीरा अरिष्टवीरा उपसं वरेम ॥ १ ॥
इहैव ध्रुवा प्रति तिष्ठ शाले ऽश्वोवती गोमती सुनृतावती ।
ऊर्जस्वती घृतवती पर्यस्त्युल्लयस्व महते सौभगाय ॥ २ ॥

धरुण्यसि शाले बृहच्छन्दाः प्रतिधान्या ।

आ त्वा वत्सो गमेदा कुमार आ धेनवः साधमास्यन्दमानाः ॥ ३ ॥

इमां शालां सविता वायुरिन्द्रो बृहस्पतिर्नि मिनोतु प्रजानन् ।

उल्लन्तून्ना मरुतो घृतेन भगो नो राजा नि कृषिं तनोतु ॥ ४ ॥

मानस्य पत्नि शरणा स्योना देवी देवेभिर्निर्मितास्यग्रे ।

तृणं वसाना सुमना असुस्त्वमथास्मभ्यं सहवीरं रुधिंदाः ॥ ५ ॥

मृतेन स्थूणामधि रोह वंशोग्रो विराजन्नपं वृद्ध शत्रून्

मा तै रिषन्नुपसन्तारौ गृहाणौ शाले शतं जीवेम शरदः सर्ववीराः ॥ ६ ॥

एमां कुमारस्तरुण आ वत्सो जगता सह ।

एमां परिस्रुतः कुम्भ आ दध्नः कुलशैरगुः ॥ ७ ॥

पूर्णां नारि प्र भेर कुम्भमेतं घृतस्य धाराममृतेन संभृताम् ।

इमात्पातृन्मृतेना समद्वीष्टापूर्तमभि रक्षात्येनाम् ॥ ८ ॥

इमा आपः प्र भेराभ्ययक्ष्मा यक्ष्मनाशनीः ।

गृहानुप प्र सीदाम्यमृतेन सहाग्निना ॥ ९ ॥

यददः सप्रयतीरहावर्नदता हते ।

॥ १२ ॥

तस्मादा नद्योर्नु नाम स्थ तावो नामानि सिन्धवः ॥ १ ॥

यद्येपिता वरुणेनाळीर्भं समवत्स्यता ।

ऋतून्यज ऋतुपतीनार्तवानुत हाथुनान् ।
समाः संवत्सरान्मासीन्भूतस्य पतये यजे ॥९॥

ऋतुभ्यस्तार्तवेभ्यो माग्धः संवत्सरेभ्यः ।
धात्रे विधात्रे समृधै भूतस्य पतये यजे ॥ १० ॥

इड्या जुह्वतो वयं देवान्भूतवता यजे ।
गृहानलुभ्यतो वयं सं विशोमोप गोमनः ॥ ११ ॥

एकाष्टका तपसा तप्यमाना जजानु गर्भमहिमान्मिन्द्रम् ।
तेन देवा अपहन्तु शत्रून्हुन्ता दस्यूनामभवच्छन्वीपतिः ॥ १२ ॥

इन्द्रपुत्रे सोमपुत्रे दुहितासि प्रजापतेः ।
कामान्स्माकं पूरय प्रति गृह्णाहि नो हविः ॥ १३ ॥

॥ द्वितीयोऽनुवाकः ॥

॥११॥ मुञ्चामि त्वाहविषा जीवनाय कर्मजातयुष्मादुत राजयुष्मात् ।

ग्राहर्ज्याह यद्येतदेनं तस्या इन्द्राग्नी प्र मुमुक्षमेनम् ॥ १ ॥

यदि क्षितायुर्यदि वा परेतो यदि मृत्योरन्तिकं नीत एव ।

तमा हराभि निर्मृतेरुपस्थादस्यार्षमेनं शतशारदाय ॥ २ ॥

सहस्राक्षेण शतवीर्येण शतायुषा हविषाहोर्षमेनम् ।

इन्द्रो यथैनं शरदो नयात्यति विश्वस्य दुरितस्य पारम् ॥ ३ ॥

शतं जीव शरदो वर्धमानः शतं हैमन्तां छतसु वसन्तान् ।

शतं तु इन्द्रो अग्निः संविता बहुस्पतिः शतायुषा हविषाहोर्षमेनम् ॥ ४ ॥

प्र विशतं प्राणापानावनद्वाहाविव व्रजम् ।

अपन्थे यन्तु मृत्यवो यान्नाहुरितरां छतम् ॥ ५ ॥

इहैव सं प्राणापानौ सापे गतमितो युवम् ।

शरीरमस्याद्गानि जरसै वहतु पुनः ॥ ६ ॥

जरायै त्वा परि ददाभि जरायै नि धुवामि त्वा ।

जरा त्वा भद्रा नैष्ट अपन्थे यन्तु मृत्यवो यान्नाहुरितरां छतम् ॥ ७ ॥

अभि त्वा जरिमाहित् गामुक्षणामिवरज्ज्वा ।
 चस्त्वा मृस्युरभ्यधत्त जायमानं सुपाशयो ।
 तं तै सुत्यस्य हस्तोभ्यामुदमुञ्चद्बृहस्पतिः ॥८॥

इहैव ध्रुवां नि भिनोमि शालां क्षेमै तिष्ठानि घृतमुक्षमाणा । ॥ १२ ॥

तां त्वा शाले सर्ववीराः सुवीरा अरिष्टवीरा उपसं वरेम ॥ १ ॥

इहैव ध्रुवा प्रति तिष्ठ शाले ऽश्वोवती गोमेती सूनुतावती ।

ऊर्जस्वती घृतवती पर्यस्वत्युद्धयस्व महते सौभगाय ॥२॥

धरुण्यसि शाले बृहच्छन्दाः पूतिधान्या ।

आ त्वा वत्सो गमेदा कुमार आ धेनवः सायमास्यन्दमानाः ॥३॥

इमां शालां सविता वायुरिन्द्रो बृहस्पतिर्नि भिनोतु प्रजानन् ।

उच्छन्तून्ना मरुतो घृतेन् भगो नो राजा नि कृषिं तनोतु ॥ ४ ॥

मानस्य पत्नि शरणा स्योना देवी देवेभिर्निर्मितास्यत्रै ।

तृणं वसना सुमनो असुस्त्वमथास्मभ्यं सहवीरं रुधिंदाः ॥५॥

अतेन स्थूणामधि रोह वंशोग्रो विराजन्नपं वृद्ध शत्रून्

मा तै रिषन्नुपसन्तारौ गृहाणां शाले शतं जीवेम शरदः सर्ववीराः ॥६॥

एमां कुमारस्तरुण आ वत्सो जगता सह ।

एमां परिस्वृतः कुम्भ आ दध्नः कलशैरगुः ॥ ७ ॥

पूर्णां नारि प्र भर कुम्भमेतं घृतस्य धाराममृतेन संभृताम् ।

इमात्यातृन्मृतेना समद्वीष्टापूर्तमभि रक्षात्येनाम् ॥ ८ ॥

इमा आपः प्र भेराभ्ययक्ष्मा यक्ष्मनाशनीः ।

गृहानुप प्र सीदाम्यमृतेन सहाग्निना ॥९॥

यद्दः संप्रयतीरहावनदता हृते ।

॥१३॥

तस्मादा नद्योऽ नाम स्थ तावो नामानि सिन्धवः ॥ १ ॥

पत्येपिता वरुणेनाळीभे समवल्गता ।

तदामोदिन्द्रो वो यतीस्तस्मादापो अनुष्ठन ॥ २ ॥
 अप्कामं स्यन्दमाना अवीचरत वो हि कम् ।
 इन्दो वः शक्तिभिर्देवीस्तस्माद्द्वानाम वो हितम् ॥ ३ ॥
 एको वो देवो ऽप्यतिष्ठत्स्यन्दमाना यथावशम् ।
 उदानिषुर्महीरिति तस्मादुदकमुच्यते ॥ ४ ॥
 आपो भद्रा घृतमिदाप आसन्नुग्नीषोमो विभ्रत्याप् इजाः ।
 तीव्रो रसो मधुपृचामरंगम आ मा प्राणेन सह क्वसा गमेत् ॥ ५ ॥
 आदित्यभ्याम्युत वो शृणोम्या मा घोषो गच्छति वाङ् मासाम् ।
 मन्ये भेजानो अमृतस्थ तर्हि हिरण्यवर्णा अतृपं यदा वः ॥ ६ ॥
 इदं व आपो हृदयमयं वृत्त अतावरीः ।
 इहेत्यमेतं शकरीर्यत्रेदं वेश्यामि वः ॥ ७ ॥

॥ १४ ॥

सं वो गोष्ठेन सुषदा सं रय्या सं सुभूत्या ।
 अहर्जातस्य यन्नाम् तेनो वः सं सृजामसि ॥ १ ॥
 सं वः सृजत्वयमा सं पूषा सं बृहस्पतिः ।
 समिन्द्रो यो धनंजयो मयि पुष्यत् यद्वसु ॥ २ ॥
 संजग्माना अविभ्युषीरस्मिन्गोष्ठे करीबिणीः ।
 विभ्रंतीः सोम्यं मध्वनमीवा उपेतन ॥ ३ ॥
 इहेव गोव एतनेहो शकैव पुष्यत ।
 इहेवोत प्रजायध्वं मयि संजानमस्तु वः ॥ ४ ॥
 शिवो वो गोष्ठो भवतु शारिशाकैव पुष्यत ।
 इहेवोत प्रजायध्वं मया वः सं सृजामसि ॥ ५ ॥
 मया गावो गोपतिना सन्ध्वमयं वो गोष्ठ इह पोषपिष्णुः ।
 रायस्योषेसा बहुला भवन्तीर्जीवा जीवन्तीरुप वः सदेम ॥ ६ ॥

॥ १५ ॥ इन्द्रमहं वृणिर्ज वोदयामि सन् ऐतु पुरण्णा नो अस्तु ।

नुदन्नरातिं परिपुन्धिर्न मृगं स ईशानो धनुदा अस्तु मत्स्यम् ॥ १ ॥

ये पथ्यानो बृहवो देव्याना अन्तरा द्यावापृथिवी संचरन्ति ।

ते मा जुषन्तां पथसा घृतेन यथा क्रीत्वा धनमाहाराणि ॥ २ ॥

इध्मेनाग्न इच्छमानो घृतेन जुहोमि हव्यं तरेसे बलाय ।

यावदीशे ब्रह्मणा वन्दमान इमां धियं शतसेयाय देवीम् ॥ ३ ॥

इमामग्ने शरणिं मीमृषो नो यमध्वानमगोम दूरम् ।

शुनं नो अस्तु प्रपुणो विक्रयश्च प्रतिपुणः फलिर्न मा कृणोतु ।

इदं हव्यं संविदानो जुषेथां रुनं नो अस्तु चरितमुत्थितं च ॥ ४ ॥

येन धनेन प्रपुणं चरामि धनेन देवा धनमिच्छमानः ।

तन्मे भूयो भवतु मा कनीयो ऽग्ने सातघ्नो देवान्हविषा निषेध ॥ ५ ॥

येन धनेन प्रपुणं चरामि धनेन देवा धनमिच्छमानः ।

तस्मिन् इन्द्रो रुचिमा दधातु प्रजापतिः सविता सोमो अग्निः ॥ ६ ॥

उप त्वा नमसा वृथं होतवैश्वानर स्तुमः ।

स नः प्रजास्वात्मसु गोषु प्राणेषु जागृहि ॥ ७ ॥

विश्वाहाते सद्मिद्गरेमाश्वयेव तिष्ठते जातवेदः ।

रायस्योषेण समिषा मदन्तो मा ते अग्ने प्रतिवेशा रिषाम ॥ ८ ॥

॥ तृतीयो ऽ नुवाकः ॥

॥ पञ्चमः प्रपाठकः ॥

प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विनौ । ॥ १६ ॥

प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हवामहे ॥ १ ॥

प्रातर्जितं भगमुग्रं हवामहे वृथं पुत्रमदितैर्यो विधृता ।

आध्रश्चिद्यं मन्यमानस्तुरश्चिद्राजो विद्यं भगं भृशीत्याह ॥ २ ॥

भगु प्रणैतर्भगु सत्यराधो भगेसां धियमुदेवा दर्दन्नः ।

भगु प्र लो जनय गोभिरश्वैर्भगु प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम ॥ ३ ॥

उतेदानीं भगवन्तः स्थामोत प्रपित्व उत मध्ये अन्होम ।

उतोदितो मघवन्त्सूर्यस्य वृथं देवानां सुमन्तो स्याम ॥४॥
 भग एव भगवो अस्तु देवस्तेना वृथं भगवन्तः स्याम।
 तं त्वा भग सर्व इज्जीहवीमि सनो भग पुरएता भवेह ॥ ५ ॥
 समध्वरायोषसो नमन्त दधिक्रावैव शुचये पदाय।
 अर्वाचीनं वसुविदं भगं मे रथमिवाश्वो वाजिन आ वहन्तु ॥६॥
 अश्वोवतीर्गोपतीर्न उषासो वीरवतीः सर्दमुछन्तु भद्राः।
 घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ७ ॥

॥१७॥ सीरा युजन्ति कुबयो युगा वि तन्वते पृथक्। धीरा देवेषु सुमन्यो ॥१॥
 युनक्त सीरा वि युगा तनोत कृते योनौ वपतेह बीजम्।
 विराजः श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत्सृण्यः पक्वमा यवन् ॥२॥
 लाङ्गलं पवीरवत्सुरीमं सोमसत्सरु।
 उदिद्वपतु गामविं प्रस्थावद्वथवाहनं पीबरीं च प्रफूर्ज्यम् ॥३॥
 इन्द्रः सीतां नि गृह्णातु तां पूषाभि रक्षतु।
 सा नः पर्यस्वती दुहामुत्तरामुत्तरां समाम् ॥ ४ ॥
 शुनं सुफाला वि तुदन्तु भूमिं शुनं कीनाशा अनु यन्तु वाहान्।
 शुनासीरा हृषिषा तोशमाना सुविष्पला ओषधीः कर्तमस्मै ॥५॥
 शुनं वाहाः शनं नरः शुनं रुषतु लाङ्गलम्।
 शुनं वरत्रा बध्यन्तां शनमष्टामुदिद्वय ॥६॥
 शुनासीरेह स्म मे जुषेथाम्।
 यद्विषि चक्रधुः पयस्तेनेमामुपे सिञ्चतम् ॥७॥
 सीते वन्दामहे त्वावाची सुभगे भव।
 यथा नः सुमना असो यथा नः सुफला सुवः ॥ ८ ॥
 घृतेन सीता मधुना समक्ता विश्वेदेवैरनुमता मरुद्धिः।
 सा नः सीते पर्यसाभ्यावत्स्वोर्जस्वती घृतवत्सिन्वमाना ॥९॥

इमां स्वेनाम्योषधिं वीरुधां बलवत्तमाम् ।
यथा सपत्नीं बाधते यथा संबिन्दते पतिम् ॥१॥
उत्तानपर्णे सुभगे देवजूते सहस्वति ।
सपत्नीं मे पराणुद् पतिं मे केवलं कृधि ॥२॥
नहि ते नाम जग्राह नो अस्मिन्मसे पतौ ।
परीमेव परावतं सपत्नीं गमयामसि ॥३॥
उत्तराहमुत्तर उत्तरेदुत्तराभ्यः ।
अधः सपत्नी या ममाधरा साधराभ्यः ॥४॥
अहमस्मि सहमानाथो त्वमसि सासृहिः ।
उमे सहस्वती भूत्वा सपत्नीं मे सहावहै ॥५॥
अभि ते ऽधां सहमानामुप ते ऽधां सहीयसीम् ।
मामनु प्र ते मनो वृत्सं गौरिव धावतु पथा वारिव धावतु ॥६॥

संशितं म इदं ब्रह्म संशितं वीर्यं वृ बलम् । ॥१९॥
संशितं क्षत्रमजरमस्तु जिष्णुर्येषामस्मि पुरोहितः ॥१॥
समहमेषां राष्ट्रं स्यामि समोजो वीर्यं वृ बलम् ।
वृश्वामि शत्रूणां बाहून्नेन हविषाहम् ॥२॥
नीचैः पद्यन्तामधरे भवन्तु ये नः सूरिं मघयानं पृतन्वान् ।
क्षिणामि ब्रह्मणामित्रानुन्धामि स्वानहम् ॥३॥
तीक्ष्णीयांसः परशोरग्नेस्तीक्ष्णानरा उत ।
इन्द्रस्य वज्रान्तीक्ष्णीयांसो येषामस्मि पुरोहितः ॥४॥
एषामहमायुधा सं स्याम्येषां राष्ट्रं सुवीरं वर्धयामि ।
एषां क्षत्रमजरमस्तु जिष्णवे ऽेषां वित्तं विश्वे ऽवन्तु देवाः ॥५॥
उद्वर्षन्तां मघवन्वाजिनान्युद्धीराणां जयनामेतु घोषः ।
पृथग्घोषा उलुलर्यः केतुमन्त उदीरताम् ।
देवा इन्द्रज्येष्ठा मरुतो यन्तु सेनया ॥६॥

प्रेता जयेता नर उग्रा वः सन्तु बाहवः ।
 तीक्ष्णोषवो ऽबलधन्व नो हतोऽग्रयुधा अबलानुग्रबाहवः ॥ ७ ॥
 अरवसृष्टा परा पत् शरब्धे ब्रह्मसंशिते ।
 जयाभिन्नान्य पद्यस जत्येषां वरैवरं सामीषां मोक्षि कश्चन ॥ ८ ॥

॥२०॥

अयंते घोभिर्ऋत्विषो यतो जातो अरौचथाः ।
 तं जानन्नेग्न आ रोहाधो नो वर्धया रयिम् ॥ १ ॥
 अग्ने अला वदेह नः प्रत्यङ्गः सुमना भव ।
 प्र णौ यल विशां पते धनुदा असि नुस्त्वम् ॥ २ ॥
 प्र णौ यलत्वयमा प्र भगः प्र बृहस्पतिः ।
 प्र देवीः प्रोत सूनुता रयिं देवी दधातु मे ॥ ३ ॥
 सोमं राजानमवेसे ऽग्निं गीर्भिर्हवामहे ।
 आदित्यं विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम् ॥ ४ ॥
 तं नो अग्ने अग्निभिर्ब्रह्म यज्ञं च वर्धय ।
 तं नो देव दातवे रयिं दानाय चोदय ॥ ५ ॥
 इन्द्रवायू उभाविह सुसवेह हवामहे ।
 यथा नः सर्वे इज्जनः संगत्यां सुमना असुहानकामश्च नो भुवन्तु ॥ ६ ॥
 अर्यमणं बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय ।
 वातं विष्णुं सरस्वतीं सवितारं च वाजिनम् ॥ ७ ॥
 वाजस्थं नु प्रसवे सं वैश्विमेमा च विश्वा भुवनान्यन्तः ।
 उतादित्सन्तं दापयतु प्रजानन्ऋषिं च नः सर्वैरं नि चञ्च ॥ ८ ॥
 दुहां मे पञ्च प्रदिशो दुहामुर्वीर्यथाबलम् ।
 प्रापैयं सर्वा आकृतीर्मनसा हृदयेन च ॥ ९ ॥
 गोसनिं वानमुदेयं वर्षसा माभ्युदिहि ।
 आ रुन्धां सर्वतो वायुस्त्वष्टा पोषं दधातु मे ॥ १० ॥
 ॥ नतुर्थो ऽनुवाकः ॥

ये अग्नेयौ अप्सवन्तर्ये वृत्रे ये पुरुषे ये अभ्यसु ॥ २१ ॥
य आविवेशोषधीर्यो वनस्पतींस्तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्वेतत् ॥ १ ॥
यः सोमै अन्तर्यो गोष्वन्तर्य आविष्टो वयस्सु यो मृगेषु ।
य आविवेश द्विपदो यश्चतुष्पदस्तेभ्यो ॥ २ ॥
य इन्द्रेण सूर्यं याति देवो वैश्वानर उत विश्वदाव्यः ।
यं जोहवीमि पृतनासु सासहिं तेभ्यो ॥ ३ ॥
यो देवो विश्वाद्यमु काममाहुर्य दानारं प्रतिगृह्णन्तमाहुः ।
यो धीरः शक्रः परिभूरदोभ्यस्तेभ्यो ॥ ४ ॥
यं त्वा होतारं मनसाभि संविदुस्त्रयोदश भौवनाः पञ्च मानवाः ।
वर्चो धसे यशसे सूनृता वते तेभ्यो ॥ ५ ॥

उक्षान्नाय वृशान्नाय सोमपृष्ठाय वेधसे ।

वैश्वानरज्यैष्वेभ्यस्तेभ्यो ॥ ६ ॥

दिवं पृथिवीमन्वन्तरिक्षं ये विद्युत्तमनुसंचरन्ति ।

ये दिक्ष्वन्तर्ये वाने अन्तस्तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्वेतत् ॥ ७ ॥

हिरण्यपाणिं सवितारमिन्द्रं बृहस्पतिं वरुणं मित्रमग्निम् ।

विश्वान्देवानङ्गिरसो हवामह इमं क्रव्यादं शमयन्त्वग्निम् ॥ ८ ॥

शान्तो अग्निः क्रव्याच्छान्तः पुरुषुरेषणाः ।

अथो यो विश्वदाव्यस्तं क्रव्यादमशीशमम् ॥ ९ ॥

ये पर्वताः सोमपृष्ठा आप उचान्शीवरीः ।

वातः पर्जन्य आदग्निस्ते क्रव्यादमशीशमन् ॥ १० ॥

हस्तिवर्चसं प्रथतां बृहद्यशो अदित्या यत्तन्वः संबभूव ।

॥ २२ ॥

तत्सर्वे समदुर्मत्यामेतद्विश्वे देवा अदितिः सृजोषाः ॥ १ ॥

मित्रश्च वरुणश्चेन्द्रो रुद्रश्च वेततुः ।

देवासो विश्वधा यसस्ते माञ्जन्तु वर्चसा ॥ २ ॥

येन हस्ती वर्चसा संबभूव येन राजा मनुष्येष्वप्सवन्तः ।

येन देवा देवतामश्नन् आयन्तेन मामद्य वर्चसाग्नें वर्चस्विनं कृणु ॥३॥

यत्ते वर्चो जातवेदो बृहद्भवत्याहुतेः।

यावत्सूर्यस्य वर्च आसुरस्य च हस्तिनः

तावन्मे अश्विना वर्च आ धेतां पुष्करस्त्रजा ॥४॥

यावच्चतस्रः ग्रदिशश्चक्षुर्यावत्समश्नुते।

तावत्समैर्लिन्द्रियं मयि तद्दस्तिवर्चसम् ॥५॥

हस्ती मृगाणीं सुषदांमतिष्ठावान्भूव हि।

तस्य भगैनु वर्चसाभि पिञ्चामि मामहम् ॥६॥

॥२३॥

येन वेहद्भूविथ नाशयोमसि तत्तत्।

इदं तदन्यत्र त्वदपं दूरे नि दध्मसि ॥१॥

आ ते योनिं गर्भं एतु पुमान्बाणा इवेषुधिसु।

आ वीरो ऽत्र जायतां पुत्रस्ते दर्शमास्यः ॥२॥

पुमांसं पुत्रं जनय तं पुमाननु जायताम्।

भवासि पुत्राणां माता जातानां जनयाश्च यान् ॥३॥

यानि भद्राणि बीजान्यृषभा जनयन्ति च।

तैस्त्वं पुत्रं विन्दस्व सा प्रसूर्धनुका भव ॥४॥

कृणोमि ते प्राजापत्यमा योनिं गर्भं एतु ते।

विन्दस्व त्वं पुत्रं नारि यस्तुभ्यं शमसुत्तमु तस्मै त्वं भव ॥५॥

यासां द्यौः पिता पृथिवी माता समुद्रो मूलं वीरुधां बभूव।

तास्वौ पुत्रविद्यायु देवीः प्रावन्त्वोषधयः ॥६॥

॥२४॥

पर्यस्वतीरोषधयः पर्यस्वन्माम्कं वर्चः।

अथो पर्यस्वतीनामा भरेऽहं सहस्रशः ॥१॥

वेदाहं पर्यस्वन्तं चकार धान्यं बहु।

संभृत्वा नाम् यो देवस्तं वयं हवामहे योयो अयज्वनो गृहे ॥२॥

इमा याः पञ्च प्रदिशो मानवीः पञ्च कृष्टयः ।
 वृष्टे शार्प नदीरिवेह स्फातिं समावहान् ॥३॥
 उदुत्सं शतधरं सहस्रधारमक्षितम् ।
 एवास्माकेदं धान्यं सहस्रधारमक्षितम् ॥४॥
 शतहस्त समाहर सहस्रहस्त सं किर ।
 कृतस्य कार्यस्य वेह स्फातिं समावह ॥५॥
 तिस्रो मात्रो गन्धर्वाणां चतस्रो गृहपत्याः ।
 तासां या स्फातिमत्तमा तयो त्वाभि मृशामसि ॥६॥
 उपोहश्च समूहश्च क्षत्तारो ते प्रजापते ।
 ताविहा बहतो स्फातिं बहुं भूमानमाक्षितम् ॥७॥

२६ ॥

१०

॥

२॥

उनुदस्त्वोत्तुदतु मा घृथाः शयने स्वे
 इषुः कामस्य या भीमा तयो विध्यामि त्वा हृदि ॥१॥
 आधीर्षणां कामशल्यामिषुं संकत्यकुल्मलाम् ।
 तां सुसंनतां कृत्वा कामो विध्यतु त्वा हृदि ॥२॥
 या प्रीहानं शोषयति कामस्येषुः सुसंनता ।
 प्राचीनपक्षा ज्योषा तयो विध्यामि त्वा हृदि ॥३॥
 शुचा विद्धा ज्योषया शुष्कास्याभि सर्प मा ।
 मृदुर्निर्मन्युः केवली प्रियवादिन्यनुव्रता ॥४॥
 अजातिमि त्वाजन्या परि मातुरथो पितुः ।
 घथा मम क्रतावसो मम त्तिन्मुपायसि ॥५॥
 व्यस्ये मित्रावरुणो हृदश्चिन्तान्यस्यतम् ।
 अथेनामक्रुतुं कृत्वा ममेव कृणुतुं वशो ॥६॥

॥२५॥

० ॥

॥

॥पञ्चमो ५ नुवाकः ॥

येऽस्यां स्थ प्राच्यां दिशि हेतयो नाम देवास्तेषां वो अग्निरिषवः ।

॥ २६ ॥

ते नो मृडन्ते नो ऽधि ब्रून्ते तेभ्यो वो नमस्तेभ्यो वः स्वाहा ॥ १ ॥
 येऽस्यां स्थ दक्षिणायां दिश्यद्विष्यवो नाम देवास्तेषां वः काम इषवः ।

ते नो ॥ २ ॥

येऽस्यां स्थ प्रतीच्यां दिशि वैराजा नाम देवास्तेषां वः आप इषवः ।

ते नो ॥ ३ ॥

येऽस्यां स्थोदीच्यां दिशि प्रधिन्तो नाम देवास्तेषां वो वात् इषवः ।

ते नो ॥ ४ ॥

येऽस्यां स्थ ध्रुवायां दिशि निडिम्पा नाम देवास्तेषां वः ओषधीरिषवः ।

ते नो ॥ ५ ॥

येऽस्यां स्थोर्ध्वायां दिश्यवस्वन्तो नाम देवास्तेषां वो रुहस्पतिरिषवः ।

ते नो मृडन्ते नो ऽधि ब्रून्ते तेभ्यो वो नमस्तेभ्यो वः स्वाहा ॥ ६ ॥

॥२७॥ प्राची दिग्ग्निरधिपतिरसितो रक्षितादित्या इषवः । तेभ्यो नमो
 ऽधिपतिभ्यो नमो रक्षितृभ्यो नम इषुभ्यो नम एभ्यो अस्तु । योऽस्मा
 न्द्वेष्टि यं वृषं द्विष्मसं वो जम्भे दध्मः ॥ १ ॥

दक्षिणा दिगिन्द्रो ऽधिपतिस्तिरश्विराजी रक्षिता पितर इषवः ।

तेभ्यो ०।० ॥ २ ॥

प्रतीच्या दिग्वरुणो ऽधिपतिः पृदाकू रक्षितान्मिषवः ।

तेभ्यो ०।० ॥ ३ ॥

उदीची दिक्सोमो ऽधिपतिः स्वजो रक्षिताशानिरिषवः ।

तेभ्यो ०।० ॥ ४ ॥

ध्रुवा दिग्बिष्णुरधिपतिः कल्माषघ्नीचो रक्षिता वीरुध इषवः ।

तेभ्यो ०।० ॥ ५ ॥

ऊर्ध्वा दिग्बृहस्पतिरधिपतिः श्वित्रो रक्षिता वृषमिषवः । तेभ्यो नमो
 ऽधिपतिभ्यो नमो रक्षितृभ्यो नम इषुभ्यो नम एभ्यो अस्तु । योऽस्मा
 न्द्वेष्टि यं वृषं द्विष्मसं वो जम्भे दध्मः ॥ ६ ॥

एकैकधैषा सृष्ट्या संबभूव यत्र गा असृजन्त भूतकृती विश्वरूपाः ॥२०॥
यत्र विजायते यमिन्यपतुः सा पशून्क्षिणाति रिफती रुशती ॥ १ ॥

एषा पशून्त्सं क्षिणाति कृव्याद्भुत्वा व्यद्वरी।

उतैनीं ब्रह्मणो दद्यात्तथा स्योनीं शिवा स्यात् ॥२॥

शिवा भव पुरुषेभ्यो गोभ्यो अश्वेभ्यः शिवा।

शिवास्मै सर्वस्मै क्षेत्राय शिवा न इहैधि ॥३॥

इह पुष्टिरिह रस इह सहस्रसातमा भव। पशून्यमिनि पोषध ॥४॥

यत्रा सुहार्दः सुकृती मरन्ति विहाय रोगं तन्व १ः स्वाधाः।

तं लोकं यमिन्यभिसंबभूव सा नो मा हिंसीत्पुरुषान्पशूंश्च ॥५॥

यत्रा सुहार्दी सुकृतामग्निहोत्रुहुतां यत्र लोकः।

तं लोकं यमिन्यभिसंबभूव सा नो मा हिंसीत्पुरुषान्पशूंश्च ॥६॥

यद्राजानो विभजन्त इष्टापूतस्य षोडशं यमस्यामी संभासदः ॥२९॥

अविस्तस्मात्स्य मुञ्चति दत्तः शितिपात्स्वधा ॥१॥

सर्वान्कामान्पूरयत्या भवन्पुभवन्भवन्।

आकूतिप्रो ऽविदत्तः शितिपान्नोप दस्यति ॥ २ ॥

यो ददाति शितिपादमविं लोकेन संमितम्।

स नाकमभ्यारोहति यत्र शुक्लो न क्रियते अबलेन बलायसे ॥३॥

पञ्चापूपं शितिपादमविं लोकेन संमितम्।

प्रदातोपं जीवति पितृणां लोके ऽक्षितम् ॥४॥

पञ्चापूपं शितिपादमविं लोकेन संमितम्।

प्रदातोपं जीवति सूर्यमासयोरक्षितम् ॥५॥

इरेव नोपं दस्यति समुद्र इव पयो महत्।

देवो संवासिनाविव शितिपान्नोपं दस्यति ॥६॥

क इदं कस्मा अदात्कामः कामायादान्।

कामो दाता कामः प्रतिग्रहीता कामः समुद्रमा विवेश।

कामेन त्वा प्रति गृह्णासि कामेनते ॥ ७ ॥
 भूमिष्वा प्रति गृह्णात्वन्तरिक्षमिदं महत् ।
 माहं प्राणेन मात्मना मा प्रजया प्रतिगृह्य वि रोधिषि ॥ ८ ॥

॥ ३० ॥

सहृदयं सामन्स्यमविद्वेषं कृणोमिवः ।
 अन्यो अन्यमभि ह्येत वत्सं जातमिवाद्या ॥ १ ॥
 अनुव्रतः पितुः पुत्रो मात्रा भवतु समनाः ।
 जाया पत्ये मधुमतीं वाचं वदतु शान्तिवान् ॥ २ ॥
 मा भ्राता भ्रातरं द्विक्षन्मा स्वसारमुत् स्वसा ।
 सम्यज्जुः सव्रता भूत्या वाचं वदत भद्रया ॥ ३ ॥
 येन देवा न विद्यन्ति नोचं विद्विषते मिथः ।
 तर्कणो ब्रह्म वो गृहे संज्ञानं पुरुषेभ्यः ॥ ४ ॥
 ज्यायस्वन्तश्चित्तिनो मा वि योष्ट संराधयन्तः सधुराश्वरन्तः ।
 अन्यो अन्यस्मै वल्गु वदन्त एत सधीचीनान्चः समनसस्कृणोमि ॥ ५ ॥
 समानी प्रपा सह वो ऽन्नभागः समाने योक्तुं सह वो युनज्मि ।
 सम्यज्ज्यो ऽग्निं सपर्यतारा नाभिमिवाभितः ॥ ६ ॥
 सधीचीनान्चः समनसस्कृणोम्येकश्रुष्टीन्सुवननेन सर्वान् ।
 देवा इवामृतं रक्षमाणाः सायंप्रातः सौमनसो वो अस्तु ॥ ७ ॥

॥ ३१ ॥

वि देवा नुरसाचृतन्वि तमग्ने अरात्या ।
 व्यहं सर्वेण पाप्मना वि चक्ष्मेण समायुषा ॥ १ ॥
 ज्यात्या पर्वमानो वि शक्रः पापकृत्यया । व्यहं ॥ २ ॥
 वि ग्राम्याः पशव आरण्यैर्व्यापस्तृषणयासरन् । व्यहं ॥ ३ ॥
 वीश्वे मे द्यावापृथिवी इतो वि पन्थानो दिशंदिशम् । व्यहं ॥ ४ ॥
 लष्टो दुहित्रे बहनुं युनक्तीतीदं विश्वं भुवनं वि योनि । व्यहं ॥ ५ ॥
 अग्निः प्राणान्सो देधाति चन्द्रः प्राणेन संहितः । व्यहं ॥ ६ ॥

॥ अथर्ववेदे ३। ३१ ॥

४९

१

प्राणेन विश्वतोषीर्यं देवाः सूर्यं समैरयन् । व्य१ हं० ॥ ७ ॥

१६॥

आयुष्मतामायुष्कृतां प्राणेन जीव मा मृथाः । व्य१ हं० ॥ ८ ॥

प्राणेन प्राणतां प्राणेहैव भव मा मृथाः । व्य१ हं० ॥ ९ ॥

उदायुषा समायुषोदोषधीनां रसेन । व्य१ हं० ॥ १० ॥

आ पर्जन्यस्य वृष्टयोदस्थामामृता वधम् ।

से।

व्य१ हं० सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा ॥ ११ ॥

२॥

॥ षष्ठोऽनुवाकः ॥

॥ षष्ठः प्रपाठकः ॥

२१॥

॥ तृतीयं काण्डं समाप्तम् ॥

॥

१०॥

॥

॥ ओं ॥

॥१॥ ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमतः सुरुचो वेन आवः।
 स बुध्या उपमा अस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसतश्च वि वः ॥१॥
 इयं पित्र्या राष्ट्र्येत्ये प्रथमाय जनुषे भुवनेष्ठाः।
 तस्मा एतं सुरुचं व्दारमेत्द्यं घर्मे श्रीणन्तु प्रथमाय धास्यवे ॥२॥
 प्र यो जज्ञे विद्वानस्य बन्धुर्विश्वा देवानां जनिमा विवक्ति।
 ब्रह्म ब्रह्मण उज्जभार मध्वान्नीचैरुच्चैः स्वधा अभि प्र तस्थौ ॥३॥
 स हि द्विवः स पृथिव्या अतुस्था मही क्षमे रोदेसी अस्कभायत्।
 महान्मही अस्कभायद्वि ज्ञातो द्यां सय पार्थिवं च रजः ॥४॥
 स बुध्यादाष्ट जनुषो ऽभ्यगं बृहस्पतिह्वता तस्य सध्याद्।
 अह्यर्ह्यलुक्रं ज्योतिषो जनिष्ठार्थं द्युमतो वि वसन्तु विप्राः ॥५॥
 नूनं तदस्य काव्यो हिनोति महो देवथं पूर्यस्य धाम्।
 एष जज्ञे बहुभिः साकमित्या पूर्वे अर्धे विषिते सुसन्तु ॥६॥
 यो ऽथर्वाणं पितरं देवबन्धुं बृहस्पतिं नमसाव च गच्छात्।
 तं विश्वेषां जनिता यथासः क्विदेवो न दभायत्सुधावान् ॥७॥

॥२॥ य आत्सदा बलरा यस्य विषं उपासते प्रशिषं यस्य देवाः।
 योऽस्येशो द्विपदो यश्चतुष्पदु कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥१॥

यः प्राणतो निमिषतो महित्वैको राजा जगतो बभूव ।
 यस्य छायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै ० ॥२॥
 यं क्रन्दसी अबतश्चस्कभाने भियसाने रोदसी अर्द्धयेथाम् ।
 यस्यासौ पन्था रजसो विमानः कस्मै ० ॥३॥
 यस्य द्यौरुर्वी पृथिवी च मही यस्याद उर्व पृन्तरिक्षम् ।
 यस्यासौ सूरौ विततो महित्वा कस्मै ० ॥४॥
 यस्य विश्वे हिमवन्तो महित्वा समुद्रे यस्य रसामिदाहुः ।
 इमाश्च प्रदिशो यस्य बाहू कस्मै ० ॥५॥
 आपो अग्ने विश्वमावन्गर्भं दधाना अमृता अतज्ञाः ।
 यासु देवीष्वधि देव आसीत्कस्मै ० ॥६॥
 हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
 स दोधार पृथिवीमुत द्यां कस्मै ० ॥७॥

से।
२॥
२९॥

आपो वृत्सं जनयन्तीर्गर्भमग्ने समैरयन् ।

तस्योत जायमानस्योल्ब आसीद्विरण्ययः कस्मै देवाय हृदिषा विधेम ॥८॥

उदितस्त्वथो अक्रमन्व्याघ्रः पुरुषो वृकः ।

॥९॥

॥९॥

हिरुग्धि यन्ति सिन्धरो हिरुग्देवो वनुस्पतिर्हिरुङ्गमन्तु शत्रवः ॥१॥

परैणेतु पृथा वृकः परमेणोत तस्करः ।

परैण दत्त्वती रज्जुः परैणाघायुरर्षतु ॥२॥

अद्ध्यौ च ते मुखं च ते व्याघ्रं जम्भयामसि । आत्सवीन्विशतिं नृवान् ॥३॥

व्याघ्रं दत्त्वतां वयं प्रभूमं जम्भयामसि ।

आदु ह्येनमथो अहिं यानुधानमथो वृकम् ॥४॥

यो अद्य स्तेन आद्यति स संपिष्टो अपायति ।

पृथामपध्वं सेनेत्विन्द्रो यज्जेण हन्तु तम् ॥५॥

मूर्णा मृगस्य दन्ता अपिशीर्णा उ पृष्टयः ।

निमुक्तं गोधा भवतु नीचार्थे उशयुर्मृगः ॥६॥

॥

यत्संघमो न वि घमो वि घमो यन्न संघमः ।
इन्द्रजाः सौमजा आथर्वणमसि व्याघ्रजम्भेनम् ॥७॥

॥ ४ ॥

यां त्वा गन्धर्वो अरवंद्वरुणाय मृतभ्रजे ।
तां त्वा वृचं रवेनामस्योषधिं शेषहर्षणाम् ॥१॥
उदुषा उदु सूर्य उद्विदं मामुकं वचः ।
उदैजतु प्रजापति र्षा शुष्मैण वाजिना ॥२॥
यथा स्म ते विरोहेतो ऽभितप्तमिवानति ।
ततस्ते शुष्मवत्तरमियं कृणोत्वोषधिः ॥३॥
उदुष्मोषधीनां सारं ऋषभाणाम् ।
सं पुंसामिन्द्र वृषयमस्मिन्देहि तनूवशिन् ॥४॥
अयां रमः प्रथमजो ऽथो वनस्पतीनाम् ।
उत सोमस्य भ्रातास्युतार्शमसि वृषयम् ॥५॥
अद्यामै अद्य सवितरद्य दैवि सरस्वति ।
अद्यास्य ब्रह्मणस्पते धनुर्वा तानया पसः ॥६॥
आहं तेनोमि ते पसो अधिज्यामिव धन्वनि ।
क्रमस्वर्श इव रोहितमनवग्लायता सदा ॥७॥
अश्वस्याश्वतरस्याजस्य पेतस्य च ।
अथर्वभस्य ये वाजास्तानस्मिन्देहि तनूवशिन् ॥८॥

॥ ५ ॥

सहस्रशृङ्गो वृषभो यः समुद्रादुदान्वरन् ।
तेना सहस्येना वृयं नि जनान्त्वापयामसि ॥१॥
न भूमिं वातो अति वाति नाति पथ्यति कश्चन ।
स्त्रियश्चु सर्वाः स्वापय शुनभ्रेन्द्रसरवा चरन् ॥२॥
प्रोषेशयास्तल्पेश्या नारीर्या वन्द्याशीवरीः ।
स्त्रियो याः पुण्यगन्धयुक्ताः सर्वाः स्वापयामसि ॥३॥

एजदेजदजग्रभं चक्षुः प्राणमंजग्रभम् ।
 अङ्गान्यजग्रभं सर्वा रात्रीणामतिशर्वरे ॥ ४ ॥
 य आस्ते यश्चरन्ति यश्च तिष्ठन्धिपश्यति ।
 तेषां सं द्यो अक्षीणि यथेदं हर्म्यं तथा ॥ ५ ॥
 स्वमु माता स्वमु पिता स्वमु श्वा स्वमु विश्पतिः ।
 स्वपन्त्वस्यै ज्ञातयुः स्वप्त्वयमुभितो जनः ॥ ६ ॥
 स्वप्नं स्वप्नाभिकरणेन सर्वं नि ष्वापया जनम् ।
 ओत्सूर्यमन्यान्त्वापयाद्युषं जागृताद्हमिन्द्र इवारिष्टो अक्षितः ॥ ७ ॥
 ॥ प्रथमोऽनुवाकः ॥

सो ।

॥

२५॥

ब्राह्मणो जज्ञे प्रथमो दशशीर्षो दशास्यः । ॥ ६ ॥
 स सोम प्रथमः पपौ स चकारारसं विषम् ॥ १ ॥
 यावती द्यावापृथिवी वरिमणा यावत्सप्त सिन्धवो वितश्चिरे ।
 वाचं विषस्य दूषणीं तामितो निरेवादिषम् ॥ २ ॥
 सुपर्णस्त्वा गुरुत्मान्विषं प्रथममावयत् ।
 नामीमदो नारूरुप उतास्मा अभवः पितुः ॥ ३ ॥
 यस्तु आस्थत्यञ्चाङ्गुरिर्वक्राच्चिदधि धन्वनः ।
 अपस्कम्भस्य शल्यान्निरेवोचमहं विषम् ॥ ४ ॥
 शल्याद्विषं निरेवोचं प्राञ्जनादुत पर्णपैः ।
 अपाष्ठाच्छृङ्गात्कुल्मलान्निरेवोचमहं विषम् ॥ ५ ॥
 अरसस्त इषो शल्यो ऽथो ते अरसं विषम् ।
 उतारसस्य वृक्षस्य धनुष्टे अरसारसम् ॥ ६ ॥
 ये अपीषन्धे अदिहन्य आस्थन्धे अवासृजन् ।
 सर्वे ते वध्र्यः कृता वध्रिर्विषगिरिः कृतः ॥ ७ ॥
 वध्र्यस्ते रवितारो वध्रिस्त्वर्मस्योषधे ।
 वध्रिः स पर्वतो गिरिर्यतो जातमिदं विषम् ॥ ८ ॥

०॥

॥७॥

वारिदं वारयाते वरणावत्यामधि ।
 तत्रामृतस्यासिक्तं तेना ते वारये विषम् ॥१॥
 अरुसं प्राच्यं विषमरुसं यदुदीच्यम् ।
 अथेदमधैरा च्यं करम्भेण वि कल्पते ॥२॥
 कुरम्भं कृत्वा तिर्थं पीबस्फाकमुदारधिम ।
 क्षुधा किल ता दुष्टनो जक्षिवान्स न रूरुपः ॥६॥
 वि ते मरुं मदावति शरमिव पातयामसि ।
 प्र तां वरुमिव येषन्तं वचसा स्थापयामसि ॥४॥
 परि ग्राममिवाचितं वचसा स्थापयामसि ।
 तिष्ठा वृक्ष इव स्थामन्यभ्रिस्वाते न रूरुपः ॥५॥
 पवसेस्त्वा पर्यक्रीणन्दुरीभिरजिनैरुत ।
 प्रक्रीरसि त्वमौषधे ऽभ्रिस्वाते न रूरुपः ॥६॥
 अनासा ये वः प्रथमा यानि कर्माणि चक्रिरे ।
 वीरान्नो अत्र मा दभन्तद् एतत्पुरो दधे ॥७॥

॥८॥

भूतो भूतेषु पय आ दधाति स भूतानामधिपतिर्बभूव ।
 तस्य मृत्युश्चरति राजसूयं स राजा राज्यमनु मन्यतामिदम् ॥१॥
 अभि प्रेहि प्राप वेन उग्रश्चेता संपत्नहा ।
 आ तिष्ठ मित्रवर्धनु तुभ्यं देवा अपि ब्रुवन् ॥२॥
 आतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूषं द्वियं वसोनश्चरति स्वरोचिः ।
 महत्तदृषणो असुरस्य नामा विश्वरूपो अमृताभि तस्थौ ॥३॥
 व्याप्रो अधि वैचाप्रे वि क्रमस्व दिशो महीः ।
 विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्त्वापो दिव्याः पयस्वतीः ॥४॥
 या आपो दिव्याः पयसा मदन्त्यन्तरिक्ष उत वा पृथिव्याम् ।
 तासां ता सर्वासामुपामुभि विज्जामि वर्चसा ॥५॥
 अभि तां वर्चसासिञ्चनापो दिव्याः पयस्वतीः ।

यथासौ भिन्नवर्धनस्तथा त्वा सविता करत् ॥६॥
एना व्याघ्रं परिषस्वजानाः सिंहं हिन्दन्ति महूते सौभेगाय।
समुद्रं न सुभुवस्तस्थिवांसं मर्मृज्यन्ते द्वीपिनमुप्सवन्तः ॥७॥

एहि जीवं त्रायेमाणं पर्वतस्यास्यक्षम् । ॥९॥ सि।
विधेभिर्देवैर्दत्तं परिधिर्जीवनाय कम् ॥१॥ ३॥
परिपाणं पुरुषाणां परिपाणं गवामसि।
अश्वानामर्वता परिपाणाय तस्थिषे ॥२॥ २९॥
उतासि परिपाणं यातुजम्भनमाञ्जन।
उतामृतस्य त्वं वेत्याथौ असि जीवभोजनमथौ हरितभेषुजम् ॥३॥
यस्योञ्जनं वृसर्पस्यङ्गमङ्गं परुष्यरुः।
ततो यद्दम् वि बाधस उग्रो मध्यमशीरिव ॥४॥
नैनं प्राप्नोति शपथो न कृत्या नाभिशोचनम्।
नैनं विष्कन्धमश्नुते यस्ता विभर्त्याञ्जन ॥५॥
असन्मन्त्राद्दुष्यन्त्याद्दुष्कृताञ्जमलादुत।
दुर्हर्तिश्चक्षुषो घोरान्तस्मान्नः पात्याञ्जन ॥६॥
इदं विद्वानोञ्जन सत्यं वक्ष्यामि नानृतम्।
सनेयमश्वं गाम्हमात्मानं तव पूरुष ॥७॥
अथो दासा आज्जनस्य तक्मा वृत्तासु आदहिः।
वर्षिष्ठः पर्वतानां त्रिककुन्नाम ते पिता ॥८॥
यदाञ्जनं त्रैककुदं ज्ञातं हिमवतस्परि।
यातून्शु सर्वा जम्भयत्सर्वाश्च यातुधान्यः ॥९॥
यदि वासि त्रैककुदं यदि यामुनमुच्यसे।
उभे ते भूदे नाम्नी ताभ्यां नः पात्याञ्जन ॥१०॥

वतञ्जातो अन्तरिस्ताद्दिघुतो ज्योतिषुस्परि। ॥११॥

स नो हिरण्यजाः शङ्खः कृशिनः पात्वंहसः ॥ १ ॥
 यो अग्रतो रौचनानां समुद्रादधि जज्ञिषे।
 शङ्खेन हत्वा रक्षांस्यधिणो वि बहामहे ॥ २ ॥
 शङ्खेनामीवाममतिं शङ्खेनोत सदान्ताः।
 शङ्खे नो विश्वभेषजुः कृशिनः पात्वंहसः ॥ ३ ॥
 दिवि जातः समुद्रजः सिन्धुतस्पर्याभृतः।
 स नो हिरण्यजाः शङ्खः आद्युष्यतरणो मणिः ॥ ४ ॥
 समुद्राज्जातो मणिर्वृत्राज्जातो दिवाकरः।
 सो अस्मान्त्सर्वतः पातु हेत्या देवासुरेभ्यः ॥ ५ ॥
 हिरण्यानामेको ऽसि सोमात्समधिं जज्ञिषे।
 रथे त्वमसि दर्शित इषुधौ रौचनस्त्वं प्र ए आद्युषि तारिषन् ॥ ६ ॥
 देवानामस्थि कृशिनं बभूव तदात्मन्चरत्युष्वृन्तः।
 तन्नै बभ्राम्यायुषे वर्चसे बभौघ दीर्घायुत्वाय शतशारदाय कृशिनस्त्वाभि
 रक्षतु ॥ ७ ॥

॥ द्वितीयोऽनुवाकः ॥

॥ ११ ॥ अन्डान्दाधार पृथिवीमुत घामन्डान्दाधारोर्वृन्तरिक्षम्।
 अन्डान्दाधार प्रदिशः षडुर्वीरिन्डान्विश्वं सुर्वनमा विवेश ॥ १ ॥
 अन्डानिन्द्रः स पशुभ्यो वि चष्टे त्रयां लुक्रो वि विमीते अर्ध्वनः।
 भूतं भविष्यद्भुवना दुहानः सर्वा देवानां चरति वृत्तानि ॥ २ ॥
 इन्द्रो जातो मनुष्येष्वन्तर्धर्मस्तु सश्चरति शोशुचानः।
 सुप्रजाः सन्त्स उदारे न सर्षद्यो नाभ्नीयादनुडुहो विजानन् ॥ ३ ॥
 अन्डान्दुहे सुकृतस्य लोक ऐनं व्याचयति पर्वमानः पुरस्तात्।
 पर्जन्यो धारा मरुत् ऊधो अस्य यज्ञः पयो दक्षिणा दोहो अस्य ॥ ४ ॥
 यस्य नेशे यज्ञपतिर्न यज्ञो नास्य दातेशे न प्रतिग्रहीता।
 यो विश्वजिद्विश्वभृद्विश्वकर्मा घर्म नो ब्रूत यत्तमश्नुष्यात् ॥ ५ ॥

येन देवाः स्वरासुरुर्हार्हत्वा शरीरममृतस्य नाभिम् ।
नेन गेष्य सुकृतस्य लोकं घर्मस्य व्रतेन तपसा यशस्यवः ॥६॥

इन्द्रो रूपेणाग्निर्वहेन प्रजापतिः परमेष्ठी विराट् ।
विश्वानरे अक्रमत वैश्वानरे अक्रमतानुदुह्यक्रमत ।
सो ऽहं हयत् सो ऽधारयत् ॥७॥

मध्यमेतदनुदुहो यत्रैष बहु आहितः ।

एतावदस्य प्राचीनं यावान्प्रत्यङ् समाहितः ॥८॥

यो वेदानुदुहो दोहोऽस्तानुपदस्वतः ।

प्रजां च लोकं चाप्नोति तथा समक्रुषयो विदुः ॥९॥

पुद्भिः संदिमवक्राम्निरां जङ्गमिरुत्विदन् ।

श्रमेणानुद्वान्कीलालं कीनाशश्वाभि गच्छतः ॥१०॥

द्वादश वा एता रात्रीर्ब्रह्म आहुः प्रजापतेः ।

तत्रोष ब्रह्म यो वेद तदा अनुदुहो व्रतम् ॥११॥

दुहे सायं दुहे प्रातर्दुहे मध्यान्दिनं परि ।

दोहा ये अस्य संयन्ति तान्विद्वानुपदस्वतः ॥१२॥

रोहण्यसि रोहण्यस्थिच्छिन्नस्य रोहणी । रोहयेदमरुन्धति ॥१॥

॥१२॥

यत्ते रिष्टं यत्ते द्युत्तमस्ति पेष्टं त आत्मनि ।

धाता तद्द्रव्या पुनः सं दधत्सुरुषा परुः ॥२॥

सं ते मज्जा मज्जा भयतु समु ते परुषा परुः ।

सं ते मांसस्य विस्त्रस्तं समस्थ्यपि रोहतु ॥३॥

मज्जा मज्जा सं धीयतां चर्मणा चर्म रोहतु ।

असृक्ते अस्थि रोहतु मांसं मांसेन रोहतु ॥४॥

लोम लोम्ना सं कल्पया त्वचा सं कल्पया त्वचम् ।

असृक्ते अस्थि रोहतु छिन्नं सं धेत्योषधे ॥५॥

स उर्निष्ठ मेहि प्र द्रव रथः सुवक्रः सुपविः सुनाभिः ।

प्रति तिष्ठोर्ध्वः ॥६॥

यदि कुर्वे पति त्वा संशम्ने यदि वारमा प्रहृतो जयान् ।
ऋभू रथस्येवाङ्गानि सं दधत्परुषा परुः ॥७॥

॥१३॥

उत देवा अर्वाहितं देवा उन्नयथा पुनः ।
उतागश्चक्रुषं देवा देवा जीवयथा पुनः ॥१॥
द्वाविमौ वातौ वात आ सिन्धोरा परावतः ।
दक्षं ते अन्य आ वातु अपु न्यो वातु यद्रपः ॥२॥
आ वात वाहि भेषजं वि वात वाहि यद्रपः ।
त्वं हि विश्वभेषज देवानां दूत ईयसे ॥३॥
आयन्तामिमं देवास्त्रायन्ता मरुतां गुणाः ।
आयन्तां विश्वा भूतानि यथायमरुपा असन् ॥४॥
आ त्वागमं शंतातिभिरथो अरिष्टतातिभिः ।
दक्षं त उग्रमाभारिषं परा यक्षमं सुवामि ते ॥५॥
अयं मे हस्तो भगवानयं मे भगवन्तरः ।
अयं मे विश्वभेषजो ऽयं शिवाभिर्मर्शनः ॥६॥
हस्ताभ्यां दशशारवाभ्यां जिह्वा वाचः पुरोगवी ।
अनामधित्नुभ्यां हस्ताभ्यां ताभ्यां त्वाभिर्मृशामसि ॥७॥

॥१४॥

अजो त्वां प्रेरजनिष्ट शोकात्सो अपश्यज्जनितारुमघै ।
तेन देवा देवतामग्र आयन्तेन रोहो बुरुहुर्मध्यासः ॥१॥
क्रमध्वमग्निना नाकमुख्यान्हस्तेषु विश्रतः ।
दिवस्पृष्टं स्वर्गत्वा मिश्रा देवेभिरादुम् ॥२॥
पृष्ठात्पृथिव्या अहमन्तरिक्षमारुहमन्तरिक्षादिवमारुहम् ।
दिवो नाकस्य पृष्ठात्स्वर्ग्योतिरगामूहम् ॥३॥
स्वर्ग्यन्तो नापेक्षन्त आद्यां रोहन्ति रोदसी ।

यज्ञं ये विश्वतो धारं सुधिद्वांसो वितेतिरे ॥ ४ ॥
 अग्ने श्रेहि प्रथमो देवतानां नक्षुर्देवानामुत मानुषाणाम् ।
 इयक्षमाणा भृगुभिः सजोषा स्वयन्तु यजमानाः स्वस्ति ॥ ५ ॥
 अजमनज्मि पयसा घृतेन दिव्यं सुपर्णं पयसं बृहन्तम् ।
 तेन गेष्म सुकृतस्य लोकं स्वरारोहन्तो अभि नाकमुत्तमम् ॥ ६ ॥
 पञ्चौदनं पञ्चभिरङ्गुलिभिर्द्व्योद्धर पञ्चधैतमौदनम् ।
 प्राच्यां दिशिशिरोऽजस्य धेहि दक्षिणायां दिशिदक्षिणं धेहिपार्श्वम् ॥ ७ ॥
 प्रतीच्यां दिशि भसदमस्य धेत्युत्तरस्यां दिश्युत्तरं धेहि पार्श्वम् ।
 ऊर्वायां दिश्य ५ जस्यानूकं धेहि दिशि ध्रुवायां धेहि पाजस्यम् ।
 अन्तरिक्षे मध्यतो मध्यमस्य ॥ ८ ॥
 शृतमजं शृतया प्रोर्णुहि त्वचा सर्वैरङ्गैः संभृतं विश्वरूपम् ।
 स उत्तिष्ठेतो अभि नाकमुत्तमं पद्भिश्चतुर्भिः प्रति तिष्ठ दिक्षु ॥ ९ ॥

समुत्पेतन्तु प्रदिशो नभस्वतीः समभ्राणि वानजूनानि यन्तु ॥ १५ ॥
 महन्नृषभस्य नदतो नभस्वतो वाथा आपः पृथिवीं तर्पयन्तु ॥ १ ॥
 समीक्षयन्तु तविषाः सुदानवो ऽपां रसा औषधीभिः सचन्ताम् ।
 वर्षस्य सर्गा महयन्तु भूमिं पृथग्जायन्तामोषधयो विश्वरूपाः ॥ २ ॥
 समीक्षयस्व गायन्तो नभस्यपां वेगोसः पृथगुद्विजन्ताम् ।
 वर्षस्य सर्गा महयन्तु भूमिं पृथग्जायन्तां वीरुधो विश्वरूपाः ॥ ३ ॥
 गुणास्तोपं गायन्तु मारुताः पर्जन्य घोषिणाः पृथक् ।
 सर्गा वर्षस्य वर्षतो वर्षन्तु पृथिवीमनु ॥ ४ ॥
 उदीरयत मरुतः समुद्रतस्त्रेषो अर्को नभ उसातयाथ ।
 महन्नृषभस्य नदतो नभस्वतो वाथा आपः पृथिवीं तर्पयन्तु ॥ ५ ॥
 अभि क्रन्द स्तनयादयोदधिं भूमिं पर्जन्य पयसा समङ्गिः ।
 त्वया सृष्टं बहुलमैतु वर्षमाशारैषी कृशगुरेत्वस्तम् ॥ ६ ॥
 से वो ऽवन्तु सुदानव उसा अजगुरा उता ।

मरुद्भिः प्रच्युता मेघा वर्षन्तु पृथिवीमनु ॥ ७ ॥
 आशामाशां वि द्यौततां वाता वान्तु दिशोदिशः।
 मरुद्भिः प्रच्युता मेघाः सं यन्तु पृथिवीमनु ॥ ८ ॥
 आपो विद्युदन्न वर्षे सं वो ऽवन्तु सुदानव उक्ता अजगुरा उत।
 मरुद्भिः प्रच्युता मेघाः प्रावन्तु पृथिवीमनु ॥ ९ ॥
 अपामग्निस्तनूभिः संविदानो य ओषधीनामधिपा बभूव।
 स नो वर्षे वन्तुतां जातवेदाः प्राणं प्रजाभ्यो अमृतं दिवस्परि ॥ १० ॥
 प्रजापतिः सलिलादा समुद्रादापे इरयन्नुदधिर्मर्दयाति।
 प्र प्यायतां वृष्णो अश्वस्य रेतो ऽवडितेन स्तनयित्नुनेहि ॥ ११ ॥
 आपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः श्वसन्तु गर्गरा अपां वरुण।
 अथ नीचीरपः सृज्ज वदन्तु पृश्निबाहवो मण्डूका इरिणानु ॥ १२ ॥
 संवत्सर शशयाना ब्रह्मणा व्रतचारिणीः।
 वार्यं पर्जन्यजिचितां प्र मण्डूका अवादिषुः ॥ १३ ॥
 उपप्रवद मण्डूकि वर्षमा वद तादुरि।
 मध्ये हृदस्य पूवस्य विगृह्य चतुरः पदः ॥ १४ ॥
 खण्णखा इड्खेमखा इड् मध्ये तदुरि।
 वर्षे वनुध्वं पितरो मरुतां मन इछतः ॥ १५ ॥
 महान्तं कोशमुदचाभि षिञ्च सधिद्युतं भवतु वातु वातः।
 तन्वती धृजं बहुधा विसृष्टा आनन्दिनी रोषधयो भवन्तु ॥ १६ ॥
 ॥ तृतीयो ऽनुवाकः ॥

॥ १६ ॥

बृहन्नेषामधिष्ठातान्तिकादिव पश्यति।
 य स्तायन्मन्थते चरन्त्सर्वे देवा इदं विदुः ॥ १ ॥
 यस्तिष्ठति चरति यश्च वज्रति यो निलायं चरति यः प्रतङ्कम्।
 द्वौ संनिषद्य यन्मन्त्रयेते राजा तद्वैद वरुणास्तृतीयः ॥ २ ॥
 उतेयं भूमिर्वरुणस्य राज्ञ उतासौ द्यौर्बृहती दुरेअन्ता।

उतो समुद्रौ वरुणस्य कुक्षी उतास्मिन्नल्पे उदके निलीनः ॥३॥
उत यो घामतिसर्पात्परस्तान्न स सुच्याते वरुणस्य राक्षः ।
दिव स्पशः प्र चरन्तीदमस्य सहस्राक्षा अति पश्यन्ति भूमिम् ॥४॥
सर्वे तद्राजा वरुणो विचष्टे यदन्तरा रोदसी यत्परस्तात् ।
संख्याता अस्य निमिषे जनानामुक्षाभिव श्वधीभि मिनोति तानि ॥५॥
ये ते पाशो वरुणा समसप्त त्रेधा तिष्ठन्ति विषिता रुशन्तः ।
सिनन्तु सर्वे अनृतं वदन्तं यः सत्यवाद्यति तं सृजन्तु ॥६॥
शतेन पाशैरभि धेहि वरुणैर्न मा ते मोच्यन्तु वाङ् नृचक्षः ।
आस्तां जाल्म उदरं श्रंशयित्वा कोश इवाबन्धः परिकृत्यमानः ॥७॥
यः समाभ्यो ३ वरुणो यो व्याभ्यो ३ यः संदेश्यो ३ वरुणो यो विदेश्यः ।
यो देवो वरुणो यश्च मानुषः ॥८॥

१९६
स्ति।
३॥
२९॥

तेस्तु सर्वैरभि ष्यामि पाशैरसावामुघ्यायणामुघ्याः पुत्र ।
तानु ते सर्वाननुसंदिशामि ॥९॥

ईशानां त्वा भेषजानामुज्जेष आ रभासहे ।

॥१०॥

चक्रे सहस्रवीर्यं सर्वस्मा ओपधे त्वा ॥१॥
सत्यजितं शपथ्यावनीं सहमानां पुनस्मराम् ।
सर्वाः समृद्ध्योषधीरितो नः पारयादिति ॥२॥
या शशाप शपनेन याघं मूरमादधे ।
या रसस्य हरणाय जातमारेभे तोकर्मन्तु सा ॥६॥
यां ते चक्रामे पात्रे यां चक्रुर्नीललोहिते ।
आमे मांसे कृत्यां यां चक्रुस्तयो कृत्या कृतौ जहि ॥७॥
दोष्यन्त्यं दौर्जीवित्यं रक्षो अभ्वमराध्यः ।
दुर्णाम्नीः सर्वा दुर्वाचस्ता अस्मन्नाशयामसि ॥५॥
क्षुधामारं तृष्णामारमगोतोमनपद्यताम् ।
अर्षामार्ग त्वयो वृधं सर्वं तदपं मृज्महे ॥६॥

०॥

तृष्णामारं क्षुधामारमथो अक्षपराजयम् ।
 अपामार्गं त्वया वयं सर्वं तदपं मृज्महे ॥ ७ ॥
 अपामार्गं चोषधीनां सर्वासामेकं इदृशी ।
 तेन ते मृज्म आस्थितमथ त्वमगदश्वर ॥ ८ ॥

॥ १८ ॥ सुमं ज्योतिः सूर्येणाहा रात्री समावन्ती ।
 कृणोमि सत्यमृतये ऽरसाः सन्तु कल्बरीः ॥ १ ॥
 यो देवाः कृत्वा कृत्वा हरादधिदुषो गृहम् ।
 वत्सो धारुरिव मातरं तं प्रत्यगुपं पद्यताम् ॥ २ ॥
 अमा कृत्वा पाप्मानं अस्तेनान्यं जिघांसति ।
 अश्मानस्तस्यां दुग्धायां बहुलाः फट्करिक्रति ॥ ३ ॥
 सहस्रधामन्विशिखान्वित्रीवां छापया त्वम् ।
 प्रति स्म चक्रुषे कृत्वा प्रियां प्रियावन्ते हर ॥ ४ ॥
 अनथाहमोषध्या सर्वाः कृत्वा अदूदुषम् ।
 यो क्षेत्रे चक्रुयो गोषु यो वा ते पुरुषेषु ॥ ५ ॥
 यश्चकार न शशाकं कर्तुं शश्रे पारमदुरिम् ।
 चकार भद्रमस्मभ्यमात्मने तपन्तु सः ॥ ६ ॥
 अपामार्गो ऽपं मार्षु क्षेत्रियं शपथश्च यः ।
 अपाहं यातुधानीरपं सर्वा अराध्यः ॥ ७ ॥
 अपमृज्यं यातुधानानपं सर्वा अराध्यः ।
 अपामार्गं त्वया वयं सर्वं तदपं मृज्महे ॥ ८ ॥

॥ १९ ॥

इतो अस्य बन्धु कृदुतो असि नु जोमिकृत् ।
 इतो कृत्वा कृतः प्रजां नडमिवा छिन्धि वार्षिकम् ॥ १ ॥
 ब्राह्मणेन पथुक्तासि कण्वेन नार्षदेन ।
 सेनेषुषि लिषीमती न तत्र भयमस्ति यत्र प्राप्नोष्योषधे ॥ २ ॥

अग्रमेष्योषधीनां ज्योतिषेवाभिदीपयेन् ।
उत त्रातासि पाकस्या थो हन्तासि रक्षसः ॥३॥
चदुदो देवा असुरांस्त्वायाथै निरकुर्वत ।
ततस्त्वमध्योषधे ऽपामार्गो अजायथाः ॥४॥
विभिन्दती शतशोस्वा विभिन्दन्नाम ते पिता ।
प्रत्यग्वि भिन्धि त्वं तं यो अस्माँ अभिदासेति ॥५॥
असद्द्रम्याः समभवत्तद्यामेति महद्भवः ।
तद्वै ततो विधूपायत्प्रत्यक्कृतरिमृउतु ॥६॥
प्रत्यङ् हि संबभूविथ प्रतीचीने फलुस्त्वम् ।
सर्वान्मनुष्याँ अधिवरीयो यावथा वृधम् ॥७॥
शानेन मा परि पाहि सुहस्त्रेणाभि रक्ष मा ।
इन्दस्ते वीरुधां पत उग्र अोज्मानुमा दधत् ॥८॥

।सि।

३॥

॥१९॥

॥

आ पश्यति प्रति पश्यति परा पश्यति पश्यति ।
दिवमन्तरिक्षमाद्रुमिं सर्वं तद्वैवि पश्यति ॥ १ ॥
तिस्रो दिवस्त्रिस्रः पृथिवीः षट् चेमाः प्रदिशः पृथक् ।
त्वयाहं सर्वा भूतानि पश्यानि देव्योषधे ॥ २ ॥
दिव्यस्य सुपर्णस्य तस्य हासि कुनीनिका ।
सा भूमिमा रुरोहित्य वृत्त्यं आन्ता वृधूरिव ॥ ३ ॥
तां मे सहस्राक्षो देवो दक्षिणे हस्त आदधत् ।
तयाहं सर्वं पश्यामि यश्च शूद्र उतार्यः ॥ ४ ॥
आविष्कृणुष्व रूपाणि मात्मानमप गूहयाः ।
अथो सहस्रचक्षो त्वं प्रति पश्याः किमीदिनः ॥ ५ ॥
दर्शय मा यातुधानोन्दर्शय यातुधान्यः ।
पिशानान्सर्वान्दर्शयेति त्वा रभ ओषधे ॥ ६ ॥
कश्यपस्य चक्षुरसि शुन्याश्च चतुरक्ष्याः ।

॥२०॥

१००॥

५ ॥

वीध्रे सूर्यमिव सर्पन्तु मा पिशाचं तिरस्करः ॥ ७ ॥
 उदग्रभं परिपाणोघातुधानं किमीदिनेम् ।
 तेनाहं सर्वं पश्याम्युत शूद्रमुतार्यम् ॥ ८ ॥
 यो अन्तरिक्षेण पतेति दिवं यश्चातिसर्पति ।
 भूमिं यो मन्यते नाथं तं पिशाचं प्रदर्शय ॥ ७ ॥

॥१८

॥ चतुर्थोऽनुवाकः ॥

॥ सप्तमः प्रपाठकः ॥

॥२१॥ आ गावो अगमन्नुत भद्रमेकृन्त्सीदन्तु गोष्ठे रणयन्त्वस्मि ।
 प्रजावतीः पुरुरूपा इह स्फुरिन्द्राय पूर्वीरुषसो दुहनाः ॥ १ ॥
 इन्द्रो यज्वने गृणते च शिक्षतु उपेददाति न स्वं मुषायति ।
 भूयोभूयो रथिमिदस्य वर्धयन्नभिन्ने खित्ये निदधाति देवयुम् ॥ २ ॥
 न ता नशन्ति न दभाति तस्करो नासामामित्रो व्यथिग दधर्षति ।
 देवांश्च याभिर्यजते ददाति च ज्योगित्ताभिः सन्वते गोपतिः सह ॥ ३ ॥
 न ता अर्वा रेणुककोटो ऽश्नुते न संस्कृतत्रमुप यन्ति ता अभि ।
 उरुगायमभयं तस्य ता अनु गावो मर्तस्य विचरन्ति यज्वनः ॥ ४ ॥
 गावो भगो गाव इन्द्रो म इच्छाद्गावः सोमस्य प्रथमस्य भक्षः ।
 इमा या गावः स जनास इन्द्र इच्छामि त्वा मनसा चिदिन्द्रम् ॥ ५ ॥
 घृयं गावो मेदयथा कृशं चिदश्रीरं चित्कणुथा सुप्रतीकम् ।
 भद्रं गृहं कृणुथ भद्रवा चो बृहदो वय उच्यते सभासु ॥ ६ ॥
 प्रजावतीः सूर्यवसे रुशन्तीः शुद्धा अपः सुप्रपाणो पिबन्तीः ।
 मा व स्तेन ईशत माघशंसः परि वो रुद्रस्य हेतिर्वृणक्तु ॥ ७ ॥

॥१९॥

॥२२॥ इमामिन्द्र वर्धय क्षत्रियं म इमं विशामेकवृषं कृणु त्वम् ।
 निश्मित्रानक्षुण्णस्य सर्वास्तान्धयास्मा अहमुत्तरेषु ॥ १ ॥
 एमं भेजु ग्रामे अश्वेषु गोषु निष्टं भेजु यो अमित्रो अस्य ।

वर्षं क्षत्राणामुयमस्तु राजेन्द्र शत्रुं रन्धय सर्वमस्मै ॥ २ ॥
अयमस्तु धनपतिर्धनानामुयं विशां विशपतिरस्तु राजा ।
अस्मिन्निन्द्र महि वर्चसि धेद्यवर्चसं कृणुहि शत्रुमस्य ॥ ३ ॥
अस्मै द्यावापृथिवी भूरि वामं दुहाथां धर्मदुचै इव धेनु ।
अयं राजा प्रिय इन्द्रस्य भूयात्प्रियो गणामोषधीनां पशूनाम् ॥ ४ ॥
युनज्मि त उत्तरावन्तमिन्द्रं येन जयन्ति न पराजयन्ते ।
यस्त्वा करदेकवृषं जनानामुत राज्ञामुत्तमं मानवानाम् ॥ ५ ॥
उत्तरस्त्वमधरे ते सपत्न्या ये के च राजन्प्रतिशत्रवस्ते ।
एकवृष इन्द्रसखा जिगीवां उत्रूयतामा भरा भोजनानि ॥ ६ ॥
सिंहप्रतीको विशो अद्भि सर्षी आघ्रप्रतीको ऽव वाधस्व शत्रून् ।
एकवृष इन्द्रसखा जिगीवां उत्रूयतामा स्विदा भोजनानि ॥ ७ ॥

अग्नेर्मन्वे प्रथमस्य प्रचेतसः पाञ्चजन्यस्य बहुधा यमिन्द्रतौ ॥ २ ॥
विशो विशाः प्रविशिवांसमीमहे स नो मुञ्चत्वहंसः ॥ १ ॥
यथा हव्यं बहसि जातवेदो यथा अन्नं कल्पयसि प्रजानन् ।
एवा देवेभ्यः सुमतिं न आ बह स ॥ २ ॥
यामन्यामनुपयुक्तं बहिषुं कर्मन्कर्मुन्नाभगमुनिर्वाडे
रुहोद्गाणं यत्तव्यं घृताहुतं स ॥ ३ ॥
सुजातं जातवेदसमुनिं वैश्वानरं विभुम् ।
हव्यवाहं हवामहे स ॥ ४ ॥
येन ऋषयो बलमघोतयन्त्युजा येनासुराणामयुवन्त मायाः ।
येनाग्निना पणीमिन्द्रो जिगाय स ॥ ५ ॥
येन देवा अमृतमन्वाविन्दन् येनोषधीर्मधुमतीरकृण्वन् ।
येन देवाः स्वः राभरन्त्स ॥ ६ ॥
यस्येदं प्रदिशि यद्दिरोवते यज्जातं जनित्त्वं च कवलम् ।
स्तोम्यानि भाषितो जोहवाभिस नो मुञ्चत्वहंसः ॥ ७ ॥

॥२४॥ इन्द्रस्य मन्महे शश्वदिदस्य मन्महे वृत्रघ्न स्तोमा उप मेम आर्गुः।

यो दाशुषः सुकृतो हवमेति स नो मुञ्चत्वंहसः ॥१॥

य उधीणामुग्रबाहुर्घ्युर्यो दीनुवानां बलमारुरोजे।

येन जिताः सिन्धवो येन गावः स० ॥२॥

यश्चर्वणिप्रो वृषभः स्वर्धिद्यस्मै घावाणाः प्रवदन्ति नृम्याम्।

॥१८

यस्याध्वरः सप्तहोता मर्दिष्टः स० ॥३॥

यस्य वशास ऋषभास उक्षणा यस्मै मीयन्ते स्वरवः स्वर्धिदै।

यस्मै शक्रः पर्वते ब्रह्मशुम्भितः स० ॥४॥

यस्य जुष्टिं सोमिनः कामयन्ते यं हवन्तु इषुमन्तुं गविष्ये।

यस्मिन्नर्कः शिश्रिये यस्मिन्नोजुः स० ॥५॥

यः प्रथमः कर्मकृत्याय जज्ञे यस्य वीर्यं प्रथमस्यानुबुद्धम्।

येनोद्यतो वज्रो ऽभ्यायताहि स० ॥६॥

यः संध्रामान्नयति सं युधे वशी यः पुष्टानि संसृजति द्वयानि।

स्तोमीन्द्रं नाश्रितो जोहवीमि स नो मुञ्चत्वंहसः ॥७॥

॥२५॥ वायोः सवितुर्विदधानि मन्महे यावात्मन्वद्विशयो यौ च रक्षथः।

यौ विश्वस्य परिभू बभूवद्युस्तौ नो मुञ्चत्वंहसः ॥१॥

ययोः संख्याता वरिमा पार्थिवानि घाभ्यां रजो युपितमन्तरिक्षे।

ययोः प्रायं नान्वानशे कश्चन तौ० ॥२॥

तव वृते नि विशन्ते जनासुस्त्वय्युदिते प्रेरते विन्नमाने।

युवं वायो सविता च भुवनानि रक्षथस्तौ० ॥३॥

अपेतो वायो सविता च दुष्कृतमप रक्षांसि शिमिदां च सेधतम्।

॥१९॥

सं ह्युर्जया सृजथः सं बलेन तौ० ॥४॥

रधिं मे पोषे सवितोव वायुस्तनू दस्तुमा सुवतां सुशोचम्।

अयुक्ष्मतातिं मह इह धत्तं तौ० ॥५॥

प्र सुमतिं सवितर्वाय ऊतये महस्वन्तं मत्सरं मादयाथः।

अर्वाग्वामस्य प्रवतो नि यच्छतं तौ ॥६॥
उप श्रेष्ठा न आशिषो देवयोर्धर्मन्नस्थिरन् ।
स्तौमि देवं संवितारं च वायुं तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥७॥
॥ पञ्चमो ऽनुवाकः ॥

मन्वे वां द्यावापृथिवी सुभोजसो सवैतसो धे अप्रयेथाममित्तयो ॥२६॥
जनानि ।

प्रतिष्ठे त्यभवतं वसूनां ते नो मुञ्चतमंहसः ॥१॥
प्रतिष्ठे त्यभवतं वसूनां प्रवृद्धे देवी रुभगे उरुची ।
द्यावापृथिवी भवतं मे स्योने ते ॥२॥
असंतापे सुतपसो हुवे ऽहमुर्वी गम्भीरे क्विभिर्निसुखे । द्या ॥३॥
ये अमृतं विभृथो ये हवीषि ये स्रोत्या विभृथो ये मनुष्यान् । द्या ॥४॥
ये उन्त्रिया विभृथो ये वनस्पतीन् ययोर्वी विश्वा भुवनान् यन्तः । द्या ॥५॥
ये कीलालेन तर्पयथो ये घृतेन याम्यामृते न किं च न शंक्वन्ति ।
द्यावापृथिवी भवतं मे स्योने ते ॥६॥
यन्मेदमभि शोचति येनयेन वा कृतं पौरुषेयान्न देवात् ।
स्तौमि द्यावापृथिवी नाधितो जौहवीमि ते नो मुञ्चतमंहसः ॥७॥

मरुतां मन्वे अर्धि मे ब्रुवन्तु प्रेमं वाजं वाजंसाते अचन्तु । ॥२७॥
आशुनिव सुयमानक् ऊतये ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ १ ॥
उत्समक्षितं व्यवन्ति ये सदा य आसिञ्चन्ति रसमोषधीषु ।
पुरो हंघे मरुतः पृश्निमातृस्ते ॥२॥
पयो धेनूनां रसमोषधीनां ज्वमर्वं तां कवयो य इन्वथ ।
शग्मा भवन्तु मरुतां नः स्योनास्ते ॥३॥
अपः समुद्रादिव मुहहन्ति दिवस्पृथिवीमधि ये सृजन्ति ।
ये अद्विरीशाना मरुतश्चरन्ति ते ॥४॥

॥१८

ये कीलालेन तर्पयन्ति ये घृतेन ये वा वयो मेदसा संसृजन्ति ।
 ये अद्भिरीशाना मरुतो वर्षयन्ति ते ॥ ५ ॥
 यदीदिद मरुतो मारुतेन यदि देवा दैव्येनेदुगार ।
 पूवमीशिध्वे वसवस्तस्य निष्कृतेस्ते ॥ ६ ॥
 तिग्ममनीकं विहितं सहस्रन्मारुतं शर्धः पृतनासूयम् ।
 स्तोमि मरुतो नाधितो जाह्वीमि ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ ७ ॥

॥२८॥ भवा शर्वो मन्वे वा तस्य वित्तं ययोर्वामिदं प्रदिशि यद्भिरोचते ।
 वावस्येशाथे द्विपदो यौ वतुष्पदस्तौ नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ १ ॥
 ययोरभ्यध्व उत यदरे विद्यौ विदिताविषुभृतामसिष्ठौ । याव ॥ २ ॥
 सहस्राक्षौ इत्रहरा हुवे इह दूरेगव्यूनी सुवर्नेभ्युद्यौ याव ॥ ३ ॥
 यावारेभ्यथे बहु साकमये प्र वेदस्त्रीष्टमभिर्भां जनैषु याव ॥ ४ ॥
 ययोर्वधान्नापपद्यते कश्चनान्तर्देवेषूत मानुषेषु । याव ॥ ५ ॥
 यः कृत्वाकृन्मूलकृद्यानुधानो मि तस्मिन्धत्तं वज्रमुग्रौ ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ वतुष्पदस्तौ ॥ ६ ॥
 अपि नो ब्रूतं पृतनासूयो सं वज्येण सृजतं यः किमीदी ।
 स्तोमि नवाशर्वो नाधितो जाह्वीमि ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ ७ ॥

॥१९

॥२९॥ मन्वे वा मित्रावरुणावृतावृथौ सर्वतसौ द्रुक्लो यौ नुदेये ।
 प्र सत्वावानुमवथो भरैषु तौ नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ १ ॥
 सर्वतसौ द्रुक्लो यौ नुदेये प्र सत्वावानुमवथो भरैषु ।
 यौ गर्धयो नृवससौ वृभ्रुणो सुतं तौ ॥ २ ॥
 यावद्भिरसुमवथो यावगस्ति मित्रावरुणा जमदग्निमात्रिम् ।
 यौ कृश्यपमवथो यौ वसिष्ठे तौ ॥ ३ ॥
 यौ स्वावाश्वमवथो वध्युश्च मित्रावरुणा पुरुमीढमत्रिम् ।
 यौ विमदमवथः सुववधि तौ ॥ ४ ॥